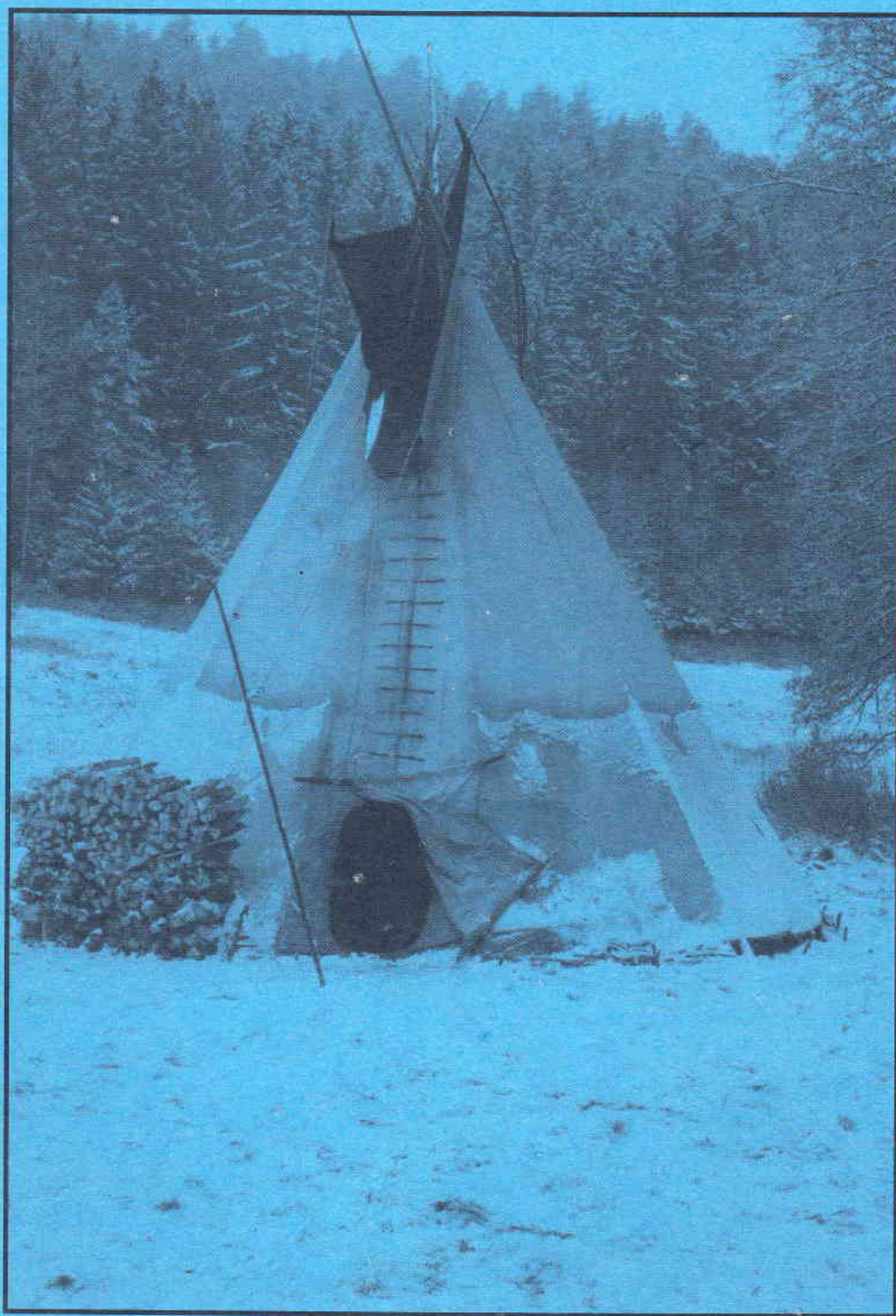

BIZONÍ VÍTR

KE KRÁSE CESTOU TĚLA • K PRAVDĚ CESTOU MYSLI • K SÍLE CESTOU DUCHA • K LÁSCE CESTOU SLUŽBY

“THE BUFFALO WIND” • VYDÁVÁ LIGA LESNÍ MOUDROSTI “THE WOODCRAFT LEAGUE”

1'01

COPAK HEZKÉHO NAJDETE V TOMTO ČÍSLE?

Z naší Totemové desky ..... str. 3

Nosí šerpu poct ..... str. 6

Volání dále ..... str. 7

Gymnastika ..... str. 8

Hra Viků ..... str. 9

Každý tam jednou nemusí .. str. 10

Přírodní národy ..... str. 11

Stránky přírody ..... str. 12

Astronomie ..... str. 14

Jak ušít týpí ..... str. 16

Něco o hudbě ..... str. 19

Leonard Peltier ..... str. 20

Woodcraft ve světě ..... str. 21

Adoptuj strom ..... str. 22

Stránka poezie ..... str. 24

Recenze ..... str. 25

Pro chytré hlavičky ..... str. 26

Woodcrafter dbá o přírodu... viz článek Adoptuj strom

Anima Hominis. Die Seele des Menschen.
Az Ember lelke. Duffe Lidská.

Duše lidská

Byla to stará [Ba-Ila] žena z rodiny s dlouhým rodokmenem. Leza „Neodbytný“ vztáhl ruku na její rodinu. Zabil její rodiče, když byla ještě dítě, a během dalších let zahynuli všichni její blízcí. Řekla si tedy: „Alespoň mi zůstanou ti, které držím na klíně.“ Ale ne, dokonce i děti svých dětí ztratila... Pak se ve svém srdci rozhodla pro zoufalé řešení, najít boha a zeptat se ho na smysl toho všeho... A tak začala putovat, ze země do země, stále se stejnou myšlenkou: „Dojdu až na konec světa, tam najdu cestu, která vede k bohu, a zeptám se ho: Co jsem Ti učinila, že mě takto trestáš?“ Nikdy konec světa nenašla, a i když byla zklamaná, nepřestávala hledat, a jak procházela různými zeměmi, lidé se jí ptali: Proč jsi přišla, stařenko? Na to odpovídala: „Hledám Lezu.“ „Hledáš Lezu! A k čemu?“ „Bratři moji, že se ptáte! Je na světě jiný člověk, který by vytrpěl tolik co já?“ A oni se zase zeptali: „Jak jsi trpěla?“ „Takto. Jsem sama. Jak mě vidíte, osamělá stará žena; tak jsem na tom!“ A oni odpověděli: „Ano, to vidíme. Takhle jsi na tom! Truchlíš po přátelích a po manželovi? A v čem se lišíš od ostatních? Neodbytný sedí na zádech každému z nás a nemůžeme ho setřást.“ Nikdy nedosáhla svého cíle; zemřela, puklo jí srdce.

C. W. Smith a A. M. Date, The Ila-Speaking Peoples of Northern Rhodesia (London, 1920), s. 197n.; citováno v C. Geertz: Interpretace kultur (Praha 2000), s. 121.

BIZONÍ VÍTR, časopis vydávaný Ligou lesní moudrosti. Určeno pro vnitřní potřebu. Šéfredaktor Josef Porsch – Ablákela. Redaktoři: Aleš Sedláček – Tokaheya, Jakub Vávra – Čanešiča, Pavel Spálený – Yučikala. Autoři jsou vždy uvedeni kurzívou pod svým článkem. Grafická spolupráce Vladimír Veselý – Hája. Distribuce: kmen Mawadani. O korektury se stará: Katka Benešová – Wičanhipi a Iva Vilhumová – Hota.

Adresa redakce: Liga lesní moudrosti – Bizoní Vítr, Senovážné nám. 24, 116 47 Praha 1. e-mail: bizoni.vitr@post.cz.

Přetiskování obsahu povoleno pouze s písemným souhlasem redakce nebo autora a s udáním pramene. Příspěvky redakce vrací jen na vyžádání autora. Názory autorů článků nemusí souhlasit s názory redakce.

Ročník 11. Číslo 1. Náklad 500 ks.

Cena pro členy LLM v příspěvcích, v obchodech 27,50 Kč, pro předplatitele 20 Kč.

Obrázek na titulní stránce: foto pořídil Jan Muchka – Muf z Osmaka Opo na letošním zimním táboření.

www.woodcraft.cz

Byl jsem požádán, abych napsal nějaké povídání o tom, co vše se nalézá na webových stránkách LLM. Pojdme tedy rovnou, jak se říká, k věci. Kurzivou napsaná hesla jsou, až na jednu výjimku, názvy položek v menu.

Nejdříve bych rád „rozebral“ úvodní (hlavní) stránku webu. Vynechám-li, že vlajka Velké Británie nám ukáže anglickou verzi, která není plně shodná s českou, a že se zde nalézá něco jako hlavní menu, objevíme zde odkaz *mapa (kde co je)*, po jehož aktivaci se otevře nové okno a vypíše struktura menu a podmenu, takže můžete vidět, kde se co nalézá.

Na hlavní stránce jest též *zamyšleníčko* – sloupek, který je věnován (přímo či nepřímo) aktuálnímu měsíci. Jednotlivá zamyšleníčka si lze pak přečíst v *archivu*. A hlavně je na hlavní stránce zmínka o nejbližších akcích a také pár „inzerátů“ stylu BV potřebuje pomocníky. Úplně dole je citát měsíce. I tato moudra moudrých si můžeme přečíst v *archivu*.

Avšak pryč od hlavní stránky a podívejme se na podmenu *Co je LLM*. Zde je stejnojmenná nabídka *Co je LLM* – elektronická podoba připravovaného letáku o Lize. *Členství* – povídání o tom, jak se stát členem. *Stanovy*, *Vnitřní řád*, *Dokumenty* – oficiální zprávy LLM (momentálně zde je výroční zpráva za rok 1999 a Loganova zpráva o pracovním setkání v Anglii). *Napsali* – články, které napsali různí lidé na téma co je to woodcraft. *Fotoalbum* – několik fotografií zachycujících woodcrafterskou činnost (letní a zimní tábor, sněh, Točník...)

V hlavním menu naleznete též informace o *E. T. Setonovi* – životopis (kombinovaný s historií woodcraftu ve světě), *bibliografii* (tedy seznam českých vydaných „Setonovek“) a *fotografie*; o české *Historii* a o *Filozofii* woodcraftu – čtyřnásobný zákon (ve všech třech variantách), znaky a symboly woodcraftu a výpis devíti hlavních zásad woodcraftu. Ve *Filozofii* je také odkaz *napsali* – články, které rozebírají čtyřnásobný zákon.

Pod tím vším kraluje další jistě zajímavé podmenu – *Infostudna*. Název sám již snad napovídá, co všechno se zde skrývá. Takže, jsou to *Články* – texty související s woodcraftem (např. článek rozebírající slavnosti a obřady v LLM); *Orlí pera* – tato část má tři podsekce: *Dotazy* (Dotazy a odpovědi týkající se

plnění OP. Na dotazy odpovídají členové ÚROP, kteří mají email. Otázky i odpovědi buďto již byly, nebo časem budou v BV zveřejněny. Je samozřejmé, že dotaz může napsat každý. Je zde i příběh o *Stoupání na horu*), *ÚROP* – seznam členů a *Statistika* věnovaná plnění OP. Dále se v *Infostudně* nalézá *Vlčovník* – časopis kmene Vlků z Brna; *Twister* – časopis kmene Nová Země (zde bych rád upozornil na, dle mého soudu, velmi dobře zpracovanou přílohu časopisu, která se např. zabývala stavebními slohy). Poslední složkou v tomto podmenu je *Hau Kóla*, což snad není třeba příliš představovat, jelikož se jedná o elektronickou podobu *Hau Kóly* z BV (časem přibudou v *Hau Kóle* i návody z *Mašketoniktuka* he).

Další velkou kapitolou je *Bizoní Vítr*. Tady jsou obsahy a vybrané články ze všech vydaných BV od ročníku 1998. Též se tu můžete dozvědět, kdo je v *Redakci* BV.

V hlavním menu se dále pak nalézá *Totemová deska* (od čísla 49 z roku 1997 po současnost) a *Akce* – kalendárium LLM.

Úplně poslední položkou v hlavním menu je *Kontakt*. Ač se to nezdá, i zde toho je celkem vzato dost. Kontakty *Na kmene* – jedná se o seznam kmenů a mailových adres na ně; *Náčelnictvo* – výpis členů náčelnictva s možností zjištění si kontaktu (email, telefon); *Kancelář* – adresa kanceláře, IČO LLM, číslo účtu LLM, návštěvní hodiny a výpis literatury, která je v kanceláři k dostání (tento výpis však není příliš aktualizován a tak je spíše informativního charakteru); *Filipova Huť* – několik fotografií „Filipky“, článku o ní, kolik stojí ubytování, spojení na správce; *Odkazy* – seznam zajímavých webových adres, které souvisejí (přímo či nepřímo) s woodcrafterskou činností; *Webmaster* – kontakt na človíčka, který to celé zpackal dohromady.

Toto vše tedy naleznete na adrese <http://www.woodcraft.cz>. Rád bych však řekl, že pokud máte nějakou tu fotografii, článek či prostě něco, o čem si myslíte, že by zde mělo být, popř. nějakou tu připomínku, že to a to vám nefunguje nebo tam a tam je nějaká ta pravopisná chyba, tak mi to rozhodně pošlete, a to buďto do kanceláře LLM, nebo na email yucikala@post.cz.

Pavel Spálený – Yučikala Wičaša

Editorial

Jelikož chceme, aby se vám Bizoní vítr líbil a byl stále lepší, provedli jsme několik změn, které jistě brzy odhalíte. Jednak jsme změnili barvu obálky, aby další ročník Bizoního větru byl barevně odlišen. Zmizela rubrika *Móda*, přibyli a ubyli další spolupracovníci. Objevují se i názory přetiskovat v návodech na výrobky nebo na indiánské věci staré návody nebo dělat návody na staré věci nově. Někdy tak činíme, ale spíše bychom vás rádi upozornili na existenci tří souborných sešitů (*Hau kóla 1-2* a *Maška* – recenze viz BV 4/00), kde jsou vybrány všechny články o výrobě indiánských věcí. Pokud jde o jiné rukodělné výrobky, popis jejich výroby přetiskovat zatím nebudeme. Pokud by některý čtenář některý návod potřeboval, ve Woodcrafterském centru (Zikova 7, Praha 6, návštěvní hodiny každou středu mezi 19,30 a 22,00) budou všechny Bizoní větry, a odtud se dá zjistit. Kdybyste chtěli přispět nějakým článkem (zkuste nám nabídnout i třeba již napsané věci - co takhle třeba seminární práce ze školy?), zde jsou termíny, kdy je třeba dodat články:

Do čísla 2 - nejpozději 8. května

Do čísla 3 - nejpozději 17. září

Do čísla 4 - nejpozději 14. listopadu

I nadále platí nabídka, že nám můžete s BV pomáhat. Budeme moc rádi.

Josef Porsch - Ablákela

Mořští orlí u nás

Nedávno proběhla našim tiskem potěšující zpráva, že na Moravě u Tovačova se objevili tři orlové mořští. Vidět u nás tyto dravce, kteří běžně žijí ve Středozeří a v severských státech, je téměř nemožné. Ornitologové jsou do slova nadšeni. Orlům mořským se totiž začíná v ČR a zvláště pak na Moravě velmi líbit. Lákají je volné vodní hladiny, které právě v této části republiky zamrzají jako poslední. To je pro orly přímo ráj, protože tak mohou volně lovit ryby a nebo sbírat mršiny.

S
O
U
T
Ě
Ž
B
V

Co je to
Arcturus?
Arcturus?
Co je to

Z NAŠÍ TOTEMOVÉ

Zima na Zábrdce 26.12. 2000 - 1.1. 2001

"Zlatokopové" hra kmene Ťapáč

Letos, na našem sedmém letním táboře, jsme již po páté hráli oblíbenou celodenní hru "Zlatokopové."

První přípravy - nákup a výroba zboží do koloniálu a saloonu (v jednom), probíhají již před táborem, ve městě. Zboží, no, to jsou takové předměty, jako váčky, náramky, amulety, kamínky, tužky, notýsky, bublifuky, lízátká, bonbony, sušenky, žvýkačky, křupky, kompoty, rozlévaná limonáda a pak jeden tajemný cenný předmět, po kterém prahnou všichni. Letos perleťová skříňka s tajuplným obsahem, loni letící pták a jiné.

Nezbytnou součástí hry je zlato, pro nás lehce získatelné. Nasbíráme asi kbelík kamení a kamenů a ty přetřeme latexem (balakrylem) na žluto. Jednou jsme použili mosazné odlitky, po nichž však, pro jejich neviditelnost, zlatokopové spíš šlapali. A pak musí být i závaží, k vážení zlata. A to vše se neobejde bez peněz, proto máme sadu bankovek - zlatokopeckých dolarů - již 7 let k dispozici, kdyby ovšem nebylo toho, že letos jsme je včas nevyzvedli z banky a ta nám je rozfofrovala. Prostě jsme je zapoměli v klubovně na stole.

Den před vypuknutím "Zlaté horečky" přijíždějí (tak jako každý rok) na základnu další hordy banditů, čuchající tučnou kořist. V táboře začíná být dusná atmosféra, vzduch se vlní strachem a napětím, běžný život je mimo obvyklé koleje, všichni nasávají ten zvláštní odér blížícího se boje o zábory, cítí v zádech mražení při představě chtivých očí banditů, nezastavivších se před ničím. Víím, že někteří ani neusnou. Přijeli naši kamarádi, prošli jsme si území hry, tok potoka prohlédli a potřebné plány zakreslili. My dospělí jsme si mezi sebou určili šerifa, bankéře a madam (prodavačku v saloonu), ostatní - to byli banditi. Děti si vybraly pomocníky šerifa (počet dle potřeby) a hlídky po celém území (něco jako sojky). Zároveň však mohly všechny rýžovat zlato. Měly nyní celý večer a noc na plánování akcí.

Večer před vypuknutím "Zlaté horečky" vypukla však horečnatá příprava. Bankéř si musel rychlým tiskem natisknout sadu náhradních dolarů. Výroba zlatnických vah dá taky zabrat, ale když máte na táboře dobře vybavenou hodinářskou dílnu, je to hned - vid', Zelí. Obnova vývěsních štítů - Banka, Saloon, Scherif - Büro, Arrest - byla nezbytná, ale krátká. Ceníky - vytvořená finanční rov-

Je 27. prosince a nejotrlejší jedinci našeho kmene se scházejí, aby si zatábořili pod Vápnem. Pro nezasvěcené je tábořiště na louce s pramínkem, který odděluje jen potok Zábrdka. Ale proč pod Vápnem, když blíž je to z vesnice Kozmice. Doprava osobním automobilem na táboření je asi ve všech kmelech stejná. Pérování až na doraz a dojet co nejdál. To jak dojeli s žigulem na tábořiště Jestřábi mi z vyprávění připomínalo soutěž Camel Trophy.

Opoledne se na tábořišti sešly kmény: Jestřábi, Tussilago, Scarabeus, Osmaka Opo. Vše běželo jako na drátku - postavení stanů je již hračkou a pro Jestřáby i zálibou (druhý den vše zbourali a postavili znovu). K nošení chvoji do týpí prozpěvovaly píly a sekery. Nastal večer a s ním nezapomenutelné chvíle u ohňů, na kterých děvčata připravovala chutná jídla.

Večery zajímavých knih, nových i starých písní a her... začíná táboření. Program je jasný - dřevo, dřevo, dřevo... Samozřejmě zbyl čas i na zničující téměř dvě a půl hodiny dlouhý zápas shiny Osmaka Opo x Jestřábi 1 : 3. Na malé vrstvě sněhu se konala zimní procházka do okolí tábořiště. Příprava na Silvestra probíhala velmi rychle a zbyl čas i na lakros.

Sníh, který napadl uprostřed táboření, umocnil kouzlo pěti týpí natolik, že jsme

se jen s troškou fantazie mohli přenést do závěrečné části filmu Tanec s vlky. Poslední noc roku začala ve znamení chýše. Stavby, která je pro náš kmen tradiční. Je to vlastně kostra na týpí s dvanácti tyčemi a čtyřmi symboly. V této chýši vzpomínáme na své špatné věci a za každou si uděláme uzlík na jelenicovém řemínku. Ten pak spálíme na ohni uvnitř chýše.

Ve stanech panuje skvělá nálada, kterou občas přeruší dělobuchy z vesnice. Scházíme se všichni u nás v týpí, každý kmen přináší něco na zub. Začíná se hrát zpívací hra, která končí asi ve tři ráno. Dost lidí ještě nebylo v chýši. Jdeme tedy spát a na stařky budeme tedy čekat až ráno. Hnedle po písni do uklizených stanů stařiči přinášejí nový oheň, nosí teplo, nový život. Ve všech stanech hoří nový oheň a my jdeme k dalšímu tradičnímu obřadu pálení novoročních přáníček, která jsou napsána uhlíkem na březové kůře. Ještě zazpívat novoroční píseň a máme tu nový rok, nové tisíciletí.

Zbývá již jen společné foto a jdeme balit věci. Dnešní ráno bylo -15° C, ale bylo nejkrásnější. Sešlo se nás tady ke čtyřicítce a myslím si, že všem táborníkům se vryla hluboko pod kůži bezvadná atmosféra, která se jen tak nevypaří.

Jan Muchka - Muř, Osmaka Opo

K m e n O M A H A K o s m o n o s y

Jsme skupina 20 kamarádů, ke kterým patří ještě cca 20 dalších lidiček včetně dětí, a dohromady tvoříme kmen OMAHA.

Všechno to začalo v roce 1991, kdy se od Mladoboleslavského střediska Junáka oddělila malá skupinka lidí pod vedením Jana Tvrzského, a založila vlastní středisko v Kosmonosích. Začali jsme si vychovávat vlastní vlčata a světlušky, z kterých jsou dnes velmi pilní vedoucí oddílů a předávají zkušenosti dále.

OMAHA je pláž v severozápadní Francii, kde proběhly 6. 6. 1944 za 2. světové války nejkrutější boje při vylodění spojeneckých vojsk.

Naším znakem je symbol ptáka v kruhu a vlajka se skládá z tohoto znaku a nápisu OMAHA Kosmonosy.

Civilně se někteří z nás aktivně zapojují do ochrany životního prostředí jako strážci přírody.

Mezi již tradiční akce patří: Malá lesní škola (v současnosti nově pod názvem Kosmonosská tábornická škola) - jedná se o 6 tématicky zaměřených víkendů pro mládež nad 15 let řemeslnické dovednosti, zimní táboření, vaření v přírodě, horolezectví, zručnost na lodi atd....

Každý rok se aktivně účastníme akce: Zájmová činnost dětí a mládeže v Kosmonosích.

Zaměřujeme se hlavně na táboření v tee-pee a všestrannou zručnost. Naším největším dlouhodobým výtvozem je srub na našem tábořišti na Komošíně, kde se také každý rok konají letní tábory v tee-pee ve stylu severoamerických indiánů.

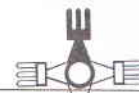
Mezi akce na veřejnosti patří Přírodní víceboj (pořádají turisté z MB), Mimoňské pádlo - závody vodáků, letos jsme se zúčastnili výběrového mezinárodního setkání DUHA 2000 - kde jsme si vyměňovali zkušenosti v oboru ochrany přírody a práce s dětmi.

Starší členové pořádají každý rok putovní tábor. Naším cílem byly Orlické hory, Šumava, Slovenský ráj a Fatra a letos sjezd Vltavy.

Situace ve Skautu nebyla pro naši činnost, založenou na indiánském způsobu života, tou nejideálnější organizací, proto jsme se poohlíželi po nějaké příhodnější a tou byla LLM, do které jsme jako celé středisko k 21. 6. 2000 přestoupili. Jakékoli setkání a navázání kontaktů rádi uvítáme.

Petr Světlík - Tukan

Už jste vy starší vyrazili na víkendové toulání sami? Ne? Škoda, prožili byste zvláštní zkušenost. Spojíte-li svůj pokus s plněním orliho pera 1E8 - Putování mimo stezky, bude vaše úsilí odměněno nejen zvýšenou měrou vašeho sebevědomí, ale i dekretem za velký čin. Jen sama příprava akce, to je praktické ověření vašich schopností, a co teprve vlastní cesta. Bez dobré znalosti map a notné dávky předvídavosti se to neobejde. Náhle zjistíte, v čem všem budete muset spoléhat jen na sebe. Poznáte, že to, co si venku běžně půjčujete od svých kamarádů, budete teď muset mít ve svém batohu. Nezapomeňte na nic! - mapa, buzola, nůž, zápalky, lékárna, tábornické potřeby, zjištěná doprava. Hlavně ale někomu oznamte svůj časový plán a odkud a kam povedou vaše kroky. Jen ten nejhůtější vlk se odhodlá k takové cestě v zimním období - tohle je už vážně zálesácká maturita. Krajina je téměř bez lidí a denního světla je na cestování málo. Dřeva na oheň bude potřeba hodně, neboť večer je dlouhý a chladný. Po celodenní námaze má člověk hlavu vyčištěnou od městského balastu. Tělo je plné živočišných vjemů a mysl může vzlétnout k vážnějším věcem života. Znáám dokonce woodcraftery, kteří si pro důležitá rozhodnutí raději zvolí osamělé putování než celonoční bdění u ohně.

Inspirací pro takovouhle cestu může být kniha **SÁM A SÁM**, kterou napsal americký polární badatel admirál **Richard Evelyn Byrd**. Muž, který jako první přeletěl letadlem oba světové póly. Kniha u nás vyšla nejméně pětkrát /nakl. Práce nebo Mladá fronta/. Je to vlastně výtah z Byrdova deníku, který si psal během antarktické zimy 1934 na Předsunuté základně. Strávil zde v naprosté osamělosti čtyři a půl měsíce svého života. Základna - malá dřevěná chata zakopaná pod úroveň sněhu a ledu, byla umístěna na 80° 08' jižní šířky asi 100 mil hluboko ve vnitrozemí na Rossově ledové bariéře. Takhle blízko jižního pólu v této roční době ještě žádný člověk nepobýval. Admirálovou hlavní činností bylo sledování počasí a polární záře. Zbytek výpravy se po vybudování Předsunuté základny stáhl zpět do hlavní stanice na pobřeží. Nastala polární noc. V této době nebylo možné na bariéře vůbec cestovat, protože tma bránila včasnému rozeznání trhlin v ledu a ani povětrnostní podmínky nedávaly člověku velkou šanci. Po celou dobu byly běžné mrazy kolem -50° C a silné víchřice. Jediné spojení s ostatními polárníky probíhalo třikrát týdně s pomocí jednoduché vysílačky. Pobyt v už tak náročném prostředí se vážně zkomplikoval. Šlo o nedokonalé spalování kamínků. Ohrožení života přicházelo plíživě a nenápadně formou přiotrávení kyslíčnickem uhelnatým. Smrti Byrd unikl jen o vlas. Za svoji záchranu vděčí nezměrně odvaze a úsilí tří členů expedice, kteří na Předsunutou základnu vyrazili v opravdu nejbližším možném termínu. Deník není jen soupisem běžných činností, kterými se zabýval. Podstatná část textu je velmi otevřenou výpovědí o stavu duše člověka žijícího v tak velkém odloučení uprostřed jednoho z nejdrsnějších koutů naší země.

"...můj deník se stal něčím víc než jen záznamem, změnil se v prostředek jak přemýšlet nahlas. Byl to příjemný způsob jak vyplnit poslední hodinu dne."

"...tady na předsunuté základně jsem učinil hrdinský pokus svoje zvyky změnit k lepšímu. Od začátku jsem si uvědomoval, že uspořádaný, harmonický denní režim je mou jedinou trvalou obranou proti mimořádným okolnostem, ve kterých jsem se ocitl. Snažil jsem se svoje dny naplnit činností, a přesto zároveň jsem usiloval o systematickosti - já, ze všech smrtelníků ten nejnesystematičtější. Večer, než jsem sfoukl lampu, vypěstoval jsem si návyk probírat v duchu úkoly příštího dne. Kromě pravidelných činností, jako je evidování získaných údajů z pozorování a měření či přípravy jídla, vypadal plán například takto. Hodinu pro kopání záchranného tunelu, půl hodiny na odstraňování návějí, hodinu na přerovnání plechovek s palivem, hodinu na vysekávání příhrádek pro knihy ve stěně potravinového tunelu a dvě hodiny na opravu zlomené přičky u příručních saní. Když nebylo dost času, práce pokračovaly příští den. Bylo to úžasné, takhle si rozdělovat svůj čas. Jako vedoucí výpravy jsem žil v neustálém shonu a napětí. Musel jsem řešit spoustu neplánovaných a naprosto rozdílných věcí. Tady jsem se po dlouhé době mohl věnovat jen sobě a omezenému množství úkolů. Poskytovalo mi to mimořádný pocit vlády nad sebou samým a současně to dodávalo význam i té nejprostší činnosti."

"...ticho tohoto místa je skutečné a hmotné jako zvuk. Vlastně ještě skutečnější než občasná zapraskání ledové bariéry. Zdá se, že se stává nedílnou součástí oné nepopsatelné jednotvárnosti, jako mráz a temnota a neúnavný tikot mých staničních hodin. Tato jednotvárnost naplňuje ovzduší svou nezměnitelností. Sedá se mnou u stolu a lehá si se mnou večer na lůžko. A žádná myšlenka se nezatoulá tak daleko, aby na ni nakonec tvrdě nenarazila. Je to bezčasí ve svém konečném vý-

znamu. Moje nálada se nad ně často povznese, ale když pak odejde, začnu hladovět po změně - po pohledu na stromy, na skálu, na hrst země, po zvuku výstražné sirény v mlze, po čemkoli, co patří do světa pohybu a živých bytostí."

"...dneska jsem si dal dvě rundy v kartách a při obou jsem bral celý bank. Senzace!"

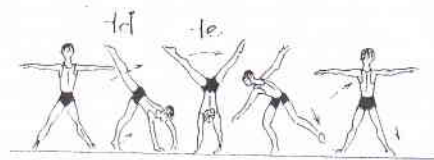
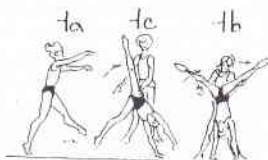
"...zjistuji také, že nemožnost rozhovoru mi ztěžuje myslet ve slovech. Někdy na procházce mluvím sám k sobě a naslouchám svým slovům, ale znějí dutě a cizí. Dnes jsem například přemýšlel o mimořádných účincích nedostatku rozptýlení na můj zdejší způsob života, popsat to však nedokážu. Cítím pouze ten rozdíl mezi tímto životem a životem normálním, vidím ho svým duševním zrakem, ale jeho jemnosti nemohu uspokojivě vyjádřit slovy. Je to asi proto, že jsem se naučil žít hlouběji ve svém nitru. To, co cítím, nepotřebuje už slovní formulaci, protože intuice smyslů je zcela přesná."

"...dnes jsem se vydal na každodenní procházku při 52° pod nulou. Slunce už bylo za obzorem a všechno kromě několika žhavých uhlíků západu pohltila záplava temné modře, jakou jsem ještě nikdy neviděl. Zastavil jsem se a poslouchal ticho. Dech se mi hned u obličeje srážel a misil se s vánkem jemnějším než šepot. Větrná korouhvička směřovala k jižní točně. Náhle se misky anemometru přestaly otáčet a zastavily se, jakoby se větrík zalknul mrazem. Ted' mi oblaček zmrzlého dechu visel nad hlavou. Den umíral a noc se rodila, ale v pokoji a míru. Nezměřitelné procesy a síly kosmu tu nacházely tichou harmonií. HARMONIE, to bylo to, co se rodilo z ticha - křehký rytmus, napětí dokonalé struny, hudba sfér. Stačilo zachytit ten rytmus, stát se na okamžik jeho součástí. V té chvíli jsem nepochyboval o jednotě člověka a vesmíru. Ten rytmus měl takový řád, takovou harmonii, takovou dokonalost, že jsem nabýval přesvědčení, že nemůže jít o slepou náhodu - že v tomto celku musí být účel a že člověk je tohoto celku nedílnou součástí, a ne náhodným výhonkem. Byl to pocit, který překonával rozum, který zasahoval jádro lidského zoufalství a shledával je zbytečným. Vesmír je kosmický řád, ne chaos, člověk je plnoprávnou složkou tohoto řádu stejně jako noc a den."

Petr Willy Vilhelm

Gymnastika

přemet stranou

Ahoj, človíci. Tak co, jak s vámi zacvičily Vánoce? Bojíte se podívat do zrcadla, natož pak na váhu? Nebo jste se naopak vrátili z dvoudenní výpravy na sněžnicích a získali tak velký čin? Ať tak či onak, mám pro vás nabídku, která se neodmítá. A tak než oschnou všechny stezky, vzhůru do tělocvičny potýrat svá těla.

Jestli vám při slově gymnastika naskakuje kopřivka, nic se nebojte. Třeba je to jen tím, že si nejste jisti, jak který cvik má správně vypadat nebo jak na to. Doufám, že tahle „kuchařka“ by mohla pomoci. Ono to je většinou tak, že se člověk pořád trápí a trápí, a jakmile se to jednou povede, už to jde. A najednou je to vlastně pohoda a nechápete, proč jste to nezvládli už dávno. Ale ten pocit, že to jde, stojí za trochu námahy. Takže jdeme na to. Hezky po pořádku:

1G1 Přemet stranou. Udělej správně hvězdu

čin

Udělej správně hvězdu doprava i doleva

velký čin

Jednoduchý cvik, ale perfektní provedení na čin vyžaduje už určitý trénink. Jak na to? Základním předpokladem je předchozí zvládnutí stoje na ruce. Všechny články těla musí být dokonale zpevněny, jinak se celý člověk zborší. Nejprve je dobré nacvičit přemetový poskok. (Mimo jiné užijete jej i při rondatu nebo přemetu vpřed). Správné provedení vidíme na obrázku 1a. Z krátkého rozběhu jdou paže vzhůru do předpažení a s nimi i odrazová noha. Po náklonu trupu se snažíme o dohmat rukama co nejdál stranou před sebe (obr. 1d). Následuje mohutný švih napjaté švihové nohy. Krásně nás to přenesse do stoje na ruce s čelným roznožením (obr. 1e) a vidíme svět naruby. Zpět do stoje už to jde úplně samo. Pro nácvik je dobré zkusit si ve dvojici stoj na ruce s roznožením (obr. 1b). Později přemet stranou s dopomocí za boky (obr. 1c). Musíte ovšem stát za zády cvičence a být o krok před ním, jinak vás „smete“. Tak a máme čin. Na velký čin to nechce nic jiného, než se nebát a na tu „chlupatou“ stranu to zkoušet znova a znova.

1G2 Přemet. Udělej správně přemet vpřed

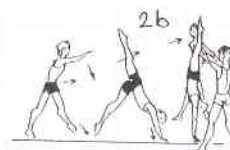
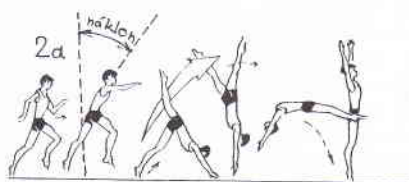
čin

Udělej správně přemet vzad

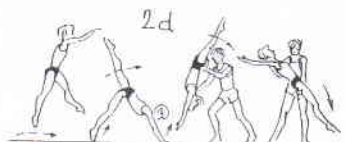
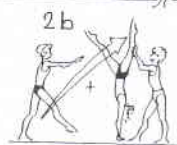
velký čin

Přemet patří již mezi složitější cviky, především pro náročnější koordinaci. Podmínkou je perfektní zvládnutí stoje na ruce a přemetu stranou. Nácvik: Přemetový poskok. Důležitý je náklon při něm, jinak se prostě správně nepřetočíte (obr. 2a). Dále nacvičujeme aktivní odraz švihové nohy ze stoje. Proti nejsilnějšímu borci z kmene nebo ještě lépe proti dvěma (obr. 2b). U žebřin vypilujeme hrudní záklon (obr. 2c) a můžeme přejít k samotnému přemetu s dopomocí. Při té vás pomáhající zkušený borec uchopí jednou rukou (vnější) podhmatem napevno u ramene a druhou vás přenesse pod bedry (viz obr. 2d.)

Pořád to zkoušíte a pořád končíte ve dřepu? Bude to nejspíše tím, že se snažíte dívat dopředu. Jakmile totiž v této snaze (vidět kam se nekoordinovaně řítím) skloníte bradu k hrudníku, rušíte prohnutí a končíte v podřepu nebo také na zadku. Ideální je umístit k místu rozběhu dívku svého srdce a upřeně se na ni dívat po dobu přemetu. Zajistíte si tak nejen náklonnost oné slečny, ale i čin z přemetu, neboť k vašemu nemalému překvapení jste poprvé skončili tak, jak je předepsáno - ve stoji. (Dívčím doporučuji mužného cvičitele). Ale stejně důležitý je

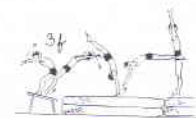
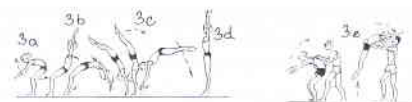

2c

i správný přemet, poskok a oddálený dohmat.

Přemet vzad patří po zásluze mezi velké činy, neboť patří již mezi technicky i psychicky náročnější cviky. Jak vlastně vypadá? Začíná tím, že si sedáte vzad v podřepu na plných chodidlech (obr. 3a). Dynamickým švihem pažemi a trupu vzad (obr. 3b) spolu s odrazem získáváme energii pro přemet. Dopadáme na ruce a zároveň se ohýbáme v pase (obr. 3c), takže končíme krásně ve stoji (obr. 3d).

přemet vpřed

Jak prosté, že?

Jak na to: Nacvičujeme dynamický švih paží a trupu vzad - nutno držet oběma rukama pevně za lopatky (obr. 3e). Pokud jsme si trochu jisti (trochu více) pustíme se do nácviku samotného přemetu vzad z malé trampolíny do dušen. Ne do těch po babičce, ale do několikavrstvých molitanových žíněnek na sobě nebo dílu doskočiště pro výšku. Spolehlivý kamarád nám při tom dává dopomoc - pod zadkem a lopatkami (obr. 3f). Pokud jste se dostali do této fáze a po pár pokusech netušíte, kde je nahoře a kde dole, případně vidíte rotovat světelné body před očima, je dobré vzít si k ruce Svítek a

přemet vzad

poohlédnout se po nějakém jiném velkém činu. V opačném případě jste se dopracovali do konečné fáze. Samozřejmě přemet vzad na žíněnkovém pásu s dopomocí (obr. 3g). Ideální je jistit se lančí (což je opasek s lanky), ale nedělám si iluze o vybavení.

1 G3 Salto. Udělej správně salto vpřed
.....čin

Udělej správně salto vzad
.....velký čin

Salto je již poměrně výběrovou záležitostí, takže pokud máte pocit, že vyplní volné odpoledne na táborové loučce, jste vedle. Doporučoval bych nacvičovat jej se zkušeným borcem - cvičitelem, učitelem tělesné výchovy apod. Co se vlastně děje s človíkem po odrazu? Důležité je vystoupat poměrně vysoko a náhlým sbalením trupu a končetin (čímž zmenšíme poloměr otáčení a tím je zrychlíme) se dostat do rotace. Správný moment rozbalení je předpoklad úspěšného dokončení salta.

Je potřeba nacvičovat salto odrazem z trampolínky nebo dobrého můstku, abychom získali dostatečnou výšku. Při sbalení přiblížíme ramena ke kolenům, ne opačně. Návčik: Kotoul letmo do měkkých molitanových žíněnek. Cvičitel provádí dopomoc podložním paží pod týl a bedra. Plynule tak přecházíme z kotoulů na pokusy o salto.

Dalším průpravným krokem je salto na

salto vpřed

vyvýšenou hromadu dušen (obr. 4a). Následuje salto z odrazového můstku se záchranou (obr. 4b) a dopad na měkké žíněny. Kritická místa jsou moment sbalení a rozbalení, na kterých záleží, jak se skok povede. To nejde nacvičit jinak než opakovaným návčikem, až se vám správný moment zafixuje.

Salto vzad. Po krátkém váhání se na těchto řádcích do vysvětlování ani pouštět nebudu, protože jsem si jist, že mnoho šikulů by to chtělo určitě hned zkusit (opravňují mne k tomu zkušenosti z našeho kmene), a tak se prosím budete muset spokojit s konstatováním, že salto vzad ano, ale jen se zkušeným cvičitelem gymnastiky.

(pokračování příště)

Velká hra Vlků

poslední list úkolů

Pokud jde o Hru Vlků, vycházím z dění pouze ve kmeni Vlků, protože odjinud zprávy nemám. Na schůzkách Malé lóže se objevují sem tam deníčky vlastní výroby, které mají přebal z mých starých flanelových košil. V době, kdy budete číst tyto řádky, budou spousta větví v Lužáneckém parku v Brně (okolí Vlčí klubovny) zdobit krmítka naší výroby. Už jste zkusili Kimovu hru? Spousta lidí si myslela, že to bude jednoduchý úkol. Jenže ouha! Hned na poprvé uspěli z dvacitky účastníků schůzky snad jen dva. Proto jsem se rozhodl hru opakovat. Někdy na výpravě, jindy zase na schůzce (alespoň jednou za měsíc) a výsledek se dostavil. Přibýlo lidiček, kteří úkol zvládli, a někteří napsali i všech 30 předmětů, i když ty byly pokaždé jiné.

Zveřejněním čtvrtého listu úkolů znáte kompletní zadání hry. Doufám, že vás hra inspirovala k zisku alespoň jednoho orlího pera. Do této chvíle jsem však nezaznamenal ani jediný ohlas na hru z jiného kmene mimo Vlky. Svoje postřehy, úspěchy či neúspěchy při plnění těchto činů pošlete na adresu :

Jára Suský - Vlk, U Velké ceny 6,
Brno-Kohoutovice 623 00,
tel. 05/47221952,
e-mail: hplc@volny.cz.

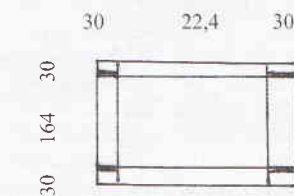
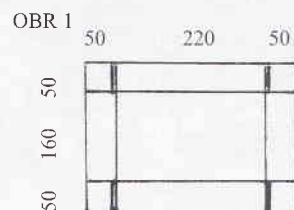
4. LIST ÚKOLŮ

1H4 Hod míčkem na terč

Hod míčkem (např. tenisovým, softbalovým, kriketovým...) do svislého terče 60x40 cm. *Dále viz tabulka ve Svitku.*

2K5 Herbář

Nasbírej, vylisuj a sestav do herbáře 30 druhů rostlin tak, aby měly rozeznatelné kořeny, listy, lodyhy, případně květy. Jednotlivé položky pečlivě označ. Sbírkou opatří převázanými deskami.

OBR 2

OBR 3

3G3c Krabice s vikem

Vyrob tuhou papírovou krabici včetně vika (např. tubus, kartotéka) s plátěným povrchem, obsah 2 litry. (viz obr. 1, 2, 3)

4A1 Bylinkové čaje

Prokaž, že znáš deset rostlin, které se používají k výrobě čajů. Vysvětli, které části se používají, kdy se sbírají, jak se čaje připravují. Jaké mají použití a účinky. 5 druhů čajů připrav; čaje musí být správně připravené a chutné.

Každý tam jednou nemusí

Zápisky z cest po Peru a Bolívii

(pokračování z minulého čísla)

Džungle. Podruhé Cuzco opouštíme východním směrem. Lístky na autobus jsme si koupili do Pilcopaty, podle mapy většího městečka, ale končíme až o 20 km dál ve vesničce Salvación, kde nás před nočním tropickým lijákem chrání střecha místního JZD. Ráno se vydáváme pěšky zpět. Brodíme pár řek, míjíme pár kravek, kolem hlav nám poletuje spousta motýlů a papoušků. V Pilcopatě nocujeme v jediném hotelku a pak celé dopoledne čekáme na nějaký nákladák, který by nás vzal do Cuzca. Jeden s banány a kukuřicí na korbě se objevuje až po poledni. Vyjíždíme kolem druhé hodiny a za dvacet hodin jsme zpátky v Cuzcu. Bohatší o přepadení uniformovanými muži, kteří jednomu ze spolucestujících zabavili pytel koky. Problém s Helčíným vízem se jaksi vyřešil sám, když ji o batůžek s doklady a nějakými svršky připravil místní poberta na cuzceňském autobusovém nádraží. Od policie dostala papír, na který do konce našeho pobytu cestovala, a potom na ambasádě v Limě dostala náhradní pas k návratu domů.

Jednodenní zastávku v Limě věnujeme přebalení bagáže a odpočinku po náročném přesunu z Cuzca, který trval přes třicet hodin. Na noc sedáme do dalšího autobusu, který nás kolem páté

ranní hodiny vyplivuje v Huarázu. Dvě hodiny brouzdáme ještě setmělým městečkem a čekáme na první autobus jedoucí do Chavínu de Huántar (3140 m n. m.), který je centrem jedné z mnoha předinkajských říší. Jejím symbolem je jaguár, a vědci se proto domnívají, že tato kultura mohla vzejít z kultury mayské.

Po návratu do Huarázu (3090-3652 m n. m.) zahajujeme přípravy na zdolání našeho severního cíle, totiž vystoupení na jednu z mnoha okolních šestitisícovek. Po pár konzultacích v místních cestovkách se rozhodujeme pro Ranrapalcu (6162 m n. m.). Taxikem se necháváme vyvézt do výšky kolem 4000 m n. m., kde končí jakžtakž sjízdná cesta a údolím Quebrada Cojup stoupáme za nádherného počasí k laguně Palcacocha. Noc trávíme v opuštěné pastevecké boudě. Druhý den, stejně slunečný jako ten první, zahajujeme výstup do prvního výškového tábora. Budujeme ho v časných odpoledních hodinách v odhadované výšce 5300 m n. m. a zbytek dne věnujeme aklimatizačnímu spánku. V deset hodin večer nás budí rachot a tíha na prsou. Na protějším svahu padají každou chvíli laviny a na nás se zřítíl stan. Nevydržel dvacetimetrovou zátěž mokrého sněhu. Ráno zapadáme po kolena do sněhu a ještě včera sluncem ozářený vrchol Ranrapalcy se skrývá za olověnými mračky. Balíme a ustupujeme do bezpečí civilizace. V Huarázu sice svítí sluníčko, ale během pár hodin i tady nastává potopa světa. Další horskou etapu věnujeme treku k Alpamayo (5947 m n. m.), jak říkají Peruánci, nejkrásnější hoře světa. Ale ani tady nám duchové hor nejsou nakloněni, Alpamayo skrývá svou ledovou hlavu v oblacích a nám věnuje jen občasný déšť.

Přes to všechno spokojeni, opouštíme Bílé Kordilery Cañonem del Pato a po půl dne natřásání na korbě nákladáku hledáme nocleh v přímořském městě Chimbote. Poslední dva dny pobytu v Peru trávíme v Limě. Nedělním dopolednem brouzdáme k muzeu zlata, které je postaveno v rezidenční čtvrti Sucre. V podzemí muzejní budovy, za pancéřovými dveřmi, jsou shromážděny metráky inckého

zlata. Ve většině případů se jedná o zlaté plíšky s raženými motivy. V porovnání s evropským standardem mají inkajské šperky mizivou uměleckou hodnotu, obdiv vzbuzuje jen jejich ohromné množství. Odpoledne se válíme u Pacifiku na jedné z mnoha limských kamenitých pláží.

Pondělí je ve znamení úřadu. Nejdřív telefonát, po poledni i osobní návštěva na ambasádě. Vyzvedáváme uschované letenky a Helča vypisuje tu spoustu papírů nutných k vydání náhradního cestovního dokladu. Vše je zařízeno, už jen couráme centrem Limy a čekáme na večer. Odbavení na letišti absolvujeme v klidu, jen Helča musí zaplatit 4 dolary za to, že nemá správné razítko v pasu, a za chvíli se vznášíme nad Andami. Nad Evropou zuří bouřka, v Amsterdamu musí pilot dvakrát zakroužit nad letištem, než se mu daří umístit stroj na zemi. To v Praze ani neregistrujeme, že sedíme, tak hladce se dá přistát.

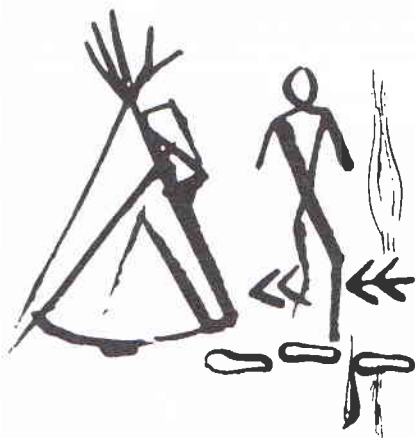
Celníci si na nás nechávají záležet, každý jdeme do jiného kouta a před bohorovným chlapíkem musíme rozbalit batožinu. Kontrola, jestli neprovážíme drogy. V Brně jsme nad ránem, unavené a ospalé, do rozjezdu daleko a tak sondujeme taxika. Řidič hulvát se na nás sotva podívá a na půl huby sdělí sumu.

JSME DOMA.

Marta Ryšavá

Hudba a ústní slovesnost Severních Arapahů II

Arapažská folklorní próza

V předešlém příspěvku jsem probral charakteristické vlastnosti arapažské hudby, uvedl hlavní žánry arapažské folklorní prózy a zakončil jsem článek ukázkou šibalské povídky. V tomto pokračování bych rád seznámil čtenáře s dalšími příklady arapažské tradiční prózy a v příštím s několika arapažskými písněmi. Začnu pohádkou, která poslouží jako příklad pohádek o zvířecích manželech a manželkách. Kdysi jsem ji zapsal v arapažštině; tady ji uveřejňuji v českém překladu.

Nejprve krátkou poznámku týkající se tohoto žánru arapažské tradiční prózy (a velké většiny tradičních pohádek tohoto typu v kulturní oblasti Velkých plání): Lidé se proměňují ve zvířata (bizony, hady aj.) a naopak celkem bez omezení, a někdy je těžko z vyprávění určit, zda v daný čas převládá lidská nebo zvířecí podoba.

Žena a had

Výborný příklad žánru pohádek o cestách do jiného světa je „Hvězdný manžel“ (The Star Husband). Zapsaných verzí této pohádky je kolem sta, a obzvláště zajímavé je, že tyto verze pocházejí z nejvzdálenějších částí Severní Ameriky, například od Mikmeků (Micmac) v Novém Skotsku (Nova Scotia), eskymáků na Aljašce, Koasaticů (Koasati) na jihovýchodě dnešních Spojených států a členů kmene Maidu v Kalifornii. Nejoblíbenější byla tato pohádka asi v kulturních oblastech Velkých plání a Prérii, odkud máme téměř 40 verzí z 15 různých kmenů (včetně Arapahů). To, že se tato pohádka tak rozšířila a byla vypravována v nejrůznějších jazycích, svědčí o jejím velkém stáří. „Hvězdný manžel“ má své pokračování v pohádce „Hvězdný chlapec“ (The Star Boy); ta patří do žánru pohádek o hrdinech, v tomto případě kulturním hrdinovi (culture hero). Navíc se v této pohádce objevuje i zvířecí manžel. Protože jsou tyto dvě pohádky poměrně dlouhé a vyžadovaly by několik pokračování, uveřejním je zde ve zkrácené podobě na základě verzí, které jsem zapsal v roce 1949.

Hvězdný manžel

Uprostřed měsíční noci leželo na zemi několik děvčat a dívalo se na hvězdy. Jedna dívka se zadívala na nejtřpytivější hvězdu a řekla: „Mně se tahle jasná hvězda tak líbí, že bych si ji chtěla vzít za manžela.“ Její starší sestra ji napomenula, že se nehodí, aby si děvče přalo provdat se za někoho, kdo nežije na tomto světě. Příští den šly tyto dvě sestry nasbírat dříví na oheň a uviděly v koruně stromu urzona. Mladší z nich chtěla urzona chytit a začala se za ním po stromu šplhat. Ale když se k urzonu přiblížila, ten vždycky vylezl o něco výše. A právě v tu chvíli si její starší sestra uvědomila, že se strom prodlužuje, a úzkostlivě na sestru volala: „Slez rychle dolů, strom roste do výšky.“ Mladší sestra odpověděla: „Už toho urzona skoro mám; jakmile ho chytím, slezu dolů.“

Ale strom už rostl do výšky tak rychle, že se děvče muselo pevně držet, aby nespadlo. A brzy potom byl strom s děvčetem v oblacích a urzon na dívku promluvil: „Já jsem ta nejjasnější hvězda, kterou jsi chtěla za manžela. Proto jsem za tebou přišel až na zem. Teď jsme na cestě do mého domova.“

Děvčeti se v nebeském domově líbilo a zanedlouho se jí narodil syn - nazývali ho Hvězdný syn. Jednoho dne řekl hvězdný manžel své manželce: „Nikdy nevyhrabávej tuto rostlinu; její květy jsou sice krásné, ale její kořeny jsou špatné. Nech tuhle rostlinu na pokoji.“ Brzy nato se procházela manželka hvězdného manžela se svým synem po nebeské krajině, a když náhodou přišli k té rostlině, požádal ji syn, aby mu kořen vykopala. Kořen byl dlouhý a dalo hodně práce ho z nebeské půdy vytrhnout. Když se jí to nakonec podařilo, uvědomila si, že vytvořila v nebeské podlaze otvor. Dívala se tím otvorem dolů na zem tak dlouho, až uviděla tábor lidí a jejich týpí, a byla si téměř jistá, že to jsou její příbuzní a známi. Od té doby se jí začalo po jejím původním domově velmi stýskat a rozhodla se, že se na zem vrátí. Svému manželovi zatajila, že se jí stýská, ale často plakala, když nebyl poblíže. Jednoho dne, když vykopávala kořeny a plakala, potkala se se starou ženou. Ta se zeptala, proč pláče, a když jí žena hvězdného manžela vyličila, jak ráda by se vrátila na zem, stará žena slíbila, že jí pomůže. „Přines mi sto šlach, ale dobře si zapamatuj, že jich nesmí být ani méně, ani více. Až mi je přineseš, upletu z nich lano a ty se pak po něm se svým synem spustíš dolů na zem.“

Lano bylo brzy připraveno, a když hvězdný manžel odešel z domova na lov, jeho manželka se rozhodla utéct. Běžela se synem k otvoru, který před časem v nebeské podlaze vytvořila, připevnila jeden konec lana poblíž otvoru, druhý si ovázala kolem pasu a pak se se synem v náručí spustila dolů. Když byla na konci lana, otevřela oči a viděla, že je malý kousek nad zemí. Po lanu slyšela hlas staré ženy: „Nespočítalas ty šlachy správně, jedna šlachy chybí. Je mi líto, ale teď už pro tebe nemohu nic udělat.“ A tak žena se synem visela nad zemí a čekala, až se někdo objeví, kdo by jim pomohl.

V tu dobu se hvězdný manžel vrátil z lovu, a

když manželku a syna doma nenašel, začal je po nebeské krajině hledat. Přišel k otvoru v nebeské podlaze a viděl tam připevněný konec lana. Klekl si na zem, aby zjistil, proč tam lano visí, a na druhém konci rozpoznal svou manželku. Rozohněvaný popadl kámen, pustil ho vedle lana a řekl: „Manželka zemře, ale můj syn bude žít.“ Za chvíli uslyšel, jak kámen do něčeho udeřil. Lano se přetrhlo, jeho manželka dopadla na zem mrtvá, ale chlapec zůstal naživu a bez zranění.

Hvězdný chlapec

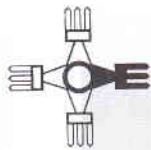
Nejdřív se Hvězdný chlapec skrýval, ale za několik dní ho našla stará žena a ujala se ho. Tenkrát lidé vyrůstali rychle a brzy byl z Hvězdného chlapce mladý muž. Občas si schoval něco k jídlu uvnitř týpí, ve kterém bydlel a jednou se stalo, že všechno jídlo, které si dal na stranu, zmizelo. Hvězdný chlapec chtěl zjistit, kdo mu jídlo ukradl, a rozhodl se v noci nespát, aby zloděje při činu přistihl. Bylo až po půlnoci, když uviděl v týpí velké zvíře s rohy. Jakmile začalo zvíře jíst, Hvězdný chlapec ho zabol. Ráno vyprávěl staré ženě, co se v noci přihodilo, a od té doby ji často viděl smutnou a uplakanou.

Všichni v táboře se dozvěděli, že Hvězdný syn zabil velké zvíře, a brzy potom starý náčelník tábora oznámil, že kromě Hvězdného chlapce a staré ženy všichni budou muset tábor opustit, protože se Hvězdný chlapec dopustil zločinu, když zabil zvíře, které ve skutečnosti bylo manželem staré ženy. Za nějaký čas poslal náčelník několik mladých mužů zpátky do tábora, aby zjistili, zda ti dva, kteří tam museli zůstat, stále ještě žijí. K svému velkému podivu muži našli oba dva v dobrém zdraví a viděli, že se všude kolem na stromech suší nakrájené maso. Protože se těm, kdo se odstěhovali, nedařilo dobře, stará žena dala mužům hodně masa, aby je odnesli hladovějícím druhům. Rada starších v táboře se pak sešla na poradě a rozhodla se, že Hvězdný chlapec zločin přece jen nespáchal, protože nezabil člověka, ale zvíře. Všichni se pak přestěhovali zpátky do svého původního tábora.

Stalo se, že lovci nemohli najít široko daleko žádné bizony a v táboře se obávali, že vypukne hlad. Hvězdný chlapec požádal muže, aby se shromáždili před jeho týpí a aby udělali kulatý rám a uvnitř ho vypletli. Nazýval rám „bizoní kolo“. Potom si vyžádal několik hůlek délky šípů. Příští den pozval všechny lidi z tábora, aby byli svědky toho, co pro ně udělá. Jednomu z mužů přikázal, aby k němu rozkutáel bizoní kolo a vykřikl: „Běží k tobě bizoní býk, dej si pozor!“ Jakmile se kolo dotklo země, byl tam bizon. A když se bizon k Hvězdnému chlapci přiblížil, ten po něm hodil hůlkou (šípem) a zabil ho. Zanedlouho měli lidé v táboře tolik bizoního masa, že se všichni mohli zase po dlouhé době nasytit.

Lidé uctili Hvězdného chlapce velkou hostinou a zvolili si ho za náčelníka. On s nimi spokojeně žil a stal se ochráncem celého tábora. A tak tahle povídka končí.

Zdeněk Salzmann

Akce Falco, Akce Aquila 2001

Jak jsem slíbila, přináším podrobnější informace o těchto zajímavých akcích. Kdy to vlastně začalo? Před více než deseti lety, na jaře roku 1990, začali dobrovolní ochránci přírody hlídat hnízdo **rorohů velkých** ve slovenských horách. Po třech měsících nepřetržitého střežení vzletla k obloze čtveřice mladých dravců. Ve sledované oblasti to však byli jediní rorohi, kteří zůstali ve volné přírodě. Nehlídaná hnízda byla do jednoho vykradena překupníky se zvířaty. Tak se zrodila Akce Falco, jak ji jeden z účastníků nazval.

Koordinace této akce se tehdy ujali členové Klubu ochrany dravců a sov při sdružení Děti Země (KODAS). Od té doby odjíždějí každý rok dobrovolníci do hor a hlídají hnízda dravců. Za dobu trvání Akce Falco se podařilo zachránit před životem v zajetí 43 mladých rorohů velkých a 10 sokolů stěhovavých. Akce se postupně rozšířila i na území Čech a Moravy. V roce 1992 již strážily hnízda více než čtyři stovky dobrovolníků. O rok později přibyla Akce Falco mladší sestřička, Akce Aquila, která se snaží stejným způsobem chránit **orly královské** na Slovensku. Z jejich střežených hnízd zatím vylétlo 16 mladých orlů. Úspěšnost hlídání je stoprocentní. Nebylo vykradeno ani jedno hlídané hnízdo. Počet dobrovolných strážců však zatím nedovoluje uhlídat všechna hnízda těchto dravců.

Hlídky zasahovaly mohokrát. Rušily pytláky, zasahovaly v případech, kdy lesní dělníci nebo turisté mohli ohrozit hnízda. Do hnízd se také přikládají vejčička z umělých odchovů nebo se pomáhá s krmením mláďat (za zády jejich ptáčích rodičů). Pod hnízdy se vystřídaly stovky lidí všech věkových a profesních skupin, psaly se strážní deníky. Zde je několik ukázek, snad vás správně naladí:

... Ráno odjíždím, držím vám palce, musíte raroví rodinku uhlídat...

... Odpoledne i večer jsem měl pocit, že slyším již mladé, nejsem si však jist...

... Od rána je uválená tráva u oploděny... Je tam vidět ke hnízdu...

... Nahoru jede světla Škoda. Podle zvuku odhaduji, že za zatáčkou, tj. naproti hnízdu zastavuje. Nemůžeme blíže ověřit vzhledem k akutnímu ohrožení hnízda. Ideální tma pro veřelce...

... Jestě mívne mrholi. Podnikl jsem obchůzku, kterou jsem si mohl odpustit. Na šikmině od potůčku ke stani jsem se bezprostředně seznámil s terénem. Kluzký povrch byl příčinou nedobrovolného letu... roroh se diví, jak se náhle z hlídací stalo prase...

... Poslední opozdilec opouští hnízdo. Odlétá na protější větev, nemohouc se udržet, udělá okruh a za halasného křiku svých sourozenců se vrací zpět na hnízdo. Zároveň nad pasekou pozorujeme všechny ostati, čili šest rorohů...

A jaké měl dojmy z prvního strážení předseda KODASu Pavel Koubek?

... Když mne v sobotu navečer odvázel Jožka Chavko do základního tábora, nevěděl jsem, co mě čeká. Čekala mě parta mladých lidí a druhý den ráno první pohled na hnízdo rorohů. Asi tím, že to bylo něco nového, mi ten první týden zůstal v paměti. Probděle noci za houkání puštíku, kdy jsme seděli namačkání pod jednou dekou a schraňovali zbytek tepla, i přesto bylo cítit, že se každý z nás třese. A nebylo to jen zimou a snad ani ne strachem o sebe, ale strachem o tu rodinku na hnízde, strachem o to, abychom neklamali strážce, kteří hlídali před námi. Tehdy si nikdo z nás asi nedoveď představit, že hlídání bude pokračovat nejméně dalších deset let a mě nemohlo napadnout jak Akce Falco, kterou to všechno začalo, změni můj život...

Tak co tomu říkáte? Myslím, že by to nemusela být nuda. A určitě by se tam daly splnit i nějaké činy (minimálně ptáky uvidíte a to už stojí za to).

Koordinátor náboru strážců: Radka Jindrová, Dukelských hrdinů 328, 407 21 Česká Kamenice, mobil: 0605 468 263, e-mail: cdm_ck@space.cz

Z materiálů KODASu sestavila
Olga Reháková - Hinakaga

Konečně něco jiného

ČIN 2A6 ASTRONOMICKÁ ORIENTACE Čin pro všechny, kteří se chtějí naučit se na cestách vždy perfektně zorientovat i bez pomoci „džipiesky“. Navíc – tento čin nám pomůže lépe porozumět zákonitostem pohybu nebeských těles.

Urči: sever podle Slunce, znáš-li čas ...

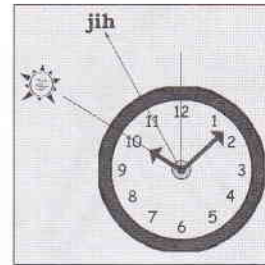
KLASICKÝ ZPŮSOB: Namíříme malou ručičku hodiněk na Slunce, rozpůlíme úhel mezi malou ručičkou a dvanáctkou, ten nám ukáže na jih. **Pozor v létě!** Během letního času to tak úplně neplatí: musíme pūlit úhel mezi malou ručičkou a jedničkou! **Pro zvidavé:** Proč se úhel pūlit? Protože malá ručička má „oběžnou dobu“ 12 hodin, kdežto Slunce 24 hodin. **Na velký čin** (s přesností lepší než 4"): Tady nestačí jen postupovat velmi pečlivě; musíme navíc znát několik dalších věcí:

1. Slunce je u nás ve 12 hodin na jihu (v létě ve 13 hodin) na 15. poledníku (Mnichovo Hradiště, Jindřichův Hradec). Jsme-li západněji (východněji), musíme přičíst (odečíst) 4 minuty času na každý zeměpisný stupeň:

Praha +2 min., Aš +11 min., Brno –7 min., Karviná –14 minut. (V jiných zemích může být situace komplikovanější; například ve Francii, Španělsku, Rusku, Lybii, na Aljašce přičítáme i hodinu, na západě Číny dokonce až tři hodiny vlivem vzdálenosti místa od příslušného poledníku, k němuž je vztažen místní čas. Odečítání pūl až jedné hodiny je méně časté – např. na východě Slovenska, severu Norska, východě Turecka.)

2. V poledne je Slunce na jihu nezávisle na roční době. Ráno a večer však uvedený postup platí přesně jen pro 21. března a 23. září. V létě je Slunce o něco dále od jihu, v zimě naopak blíže (i když v zimě vyjde později a zapadne dříve, než tento rozdíl začne hrát velkou roli). Tento rozdíl je rovněž důvodem, proč rafije slunečních hodin nemá jít kolmo vzhůru, ale má mířit k Polárce.

3. Vlivem elipsovitosti oběžné dráhy Země kolem Slunce a dalších faktorů se průchod Slunce přesným jihem liší i na 15. poledníku v průběhu roku až o cca ±10 minut. Tuto hodnotu si musíme zjistit v astronomických tabulkách a ročenkách.

ZPŮSOB S TROCHOU POČÍTÁNÍ: Já osobně dávám tomuto způsobu přednost. Vyjdu z toho, že Slunce je (přibližně) v 6 hodin ráno na východě, v 9 hodin na JV, ve 12 na jihu, v 15 na JZ a v 18 na západě (během letního času samozřejmě vždy o hodinu později). Protože Slunce se za hodinu na obloze „pootočí“ o 15°, není problém si spočítat, že například ve 13.30 v zimě je jih o $(1,5 \times 15^\circ =)$ 22,5° vlevo od Slunce. Tento úhel získám snadno například rozdělením pravého úhlu na čtvrtinu, v jiny čas bych dělil pravý úhel na jiny počet dílů – buď odhadem, nebo pomocí papíru, kolíků apod.

fantazii se meze nekladou.

... čas podle Slunce, znáš-li světové strany ...

Výše uvedený „Způsob s trochou počítání“ se dá velmi jednoduše aplikovat i pro tento případ: Je-li slunce například 30° nalevo od jihu, je jasné, že je 10 hodin (v létě 11 hodin).

... sever podle Měsíce (a popiš, jak budeš postupovat, je-li Měsíc v různých fázích) ...

JE-LI MĚSÍC V ÚPLŇKU: Je to velmi jednoduché: Měsíc je přesně na opačné straně Země než Slunce, takže (s 12hodinovou časomírou) můžeme postupovat přesně stejně, jako při určování času či severu podle Slunce: V 9 hodin (ale večer) je úplněk na JV, ve 12 na jihu (v létě v 1 hod.) a tak dále.

JE-LI MĚSÍC PŘESNĚ V PRVNÍ ČI POSLEDNÍ ČTVRTI: Měsíc v první čtvrti („D – dorůstá“) je na východě (přibližně) v poledne, jihem prochází v 6 hodin večer a na západě je (přibližně) o půlnoci. Měsíc v poslední čtvrti („C – couvá“) je na V o půlnoci, na J v 6 ráno a na Z v poledne. Způsob „s trochou počítání“ potom lehce přizpůsobíme těmto údajům.

JE-LI VIDĚT JINÁ ČÁST MĚSÍCE: Potom musíme použít obávaný způsob dělení Měsíce na dvanáctiny, který popisují mnohé tábornické příručky, ale nikdo mu nerozumí. Pokusím se tedy o trochu srozumitelnější vysvětlení:

Jak jsme si už řekli, Měsíc v novu (tj. není vidět) je na obloze tam, co Slunce. Je-li Měsíce pūlka, prochází jihem 6 hodin po Slunci, v úplňku je pak zpožděn o 12 hodin. Z toho vyplývá, že vidíme-li dorůstajícího Měsíce 1/12, je Měsíc zpožděn 1 hodinu za Sluncem (neboli Měsíc je tam, kde bude Slunce za hodinu), 1/12 ubývajícího Měsíce naopak znamená, že Měsíc je 1 hodinu před Sluncem. Odhadneme tedy, kolik dvanáctin Měsíce je vidět a určíme, v kolik hodin bude Slunce tam, co je teď Měsíc: pokud Měsíc dorůstá, odečteme odhadnutý počet viditelných dvanáctin od hodiny pozorování. Ubývá-li, pak tento počet připočítáme. Vypočítaný součet nebo rozdíl určuje hodinu, kdy ve stejném směru, jako je nyní Měsíc, bylo (bude) Slunce. Nyní už můžeme určovat sever jako podle Slunce s tím, že na Měsíc nemíříme skutečnou malou ručičkou, ale „myšlenou malou ručičkou“, tj. číslicí hodiny, která nám vyšla. Příklad: je 23 hodin večer a viditelná část dorůstajícího Měsíce je asi 7 dvanáctin. Slunce bylo tedy na místě, kde je nyní Měsíc, v 16 hodin (23–7=16). Zaměříme čtyřku na číselníku hodiněk k Měsici a pūlicí čára mezi čtyřkou a dvanáctkou nám určuje jih.

Na velký čin: Odhadování dvanáctin není pochopitelné moc přesné. Víme však, že synodická oběžná doba Měsíce (tj. oběžná doba vůči Slunci) je 29 1/2 dne. Najdeme-li si v kalendáři, kdy byl nov,

dni po novu	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
dvanáctiny	0	1	2	2	3	4	5	6	7	7	8	9	10	11	11	12
								1. čtvrt'								úplněk

můžeme odečíst dvanáctiny z této tabulky:

Pokud Měsíc ubývá, použijeme stejnou tabulku, jen místo „dni po novu“ dosadíme „dny před novem“. Jak vidíte, vlivem zaokrouhlování dostáváme nepřilíhí přesné hodnoty. Navíc je tu problém, že kalendář nám neřeká nic o tom, jestli daného dne byl nov ráno či večer, a to už může ovlivnit výpočty. Takže zájemci o velký čin se přece jen bez astronomických tabulek a trochy teorie obejdou jen stěží.

... čas podle Měsíce (znáš-li světové strany) ...

Pomocí dvanáctinové metody určíme, kde se v současnosti nalézá Slunce: například Měsíc dorůstá

Stežka 2. světa

na 3/4, tj. 9/12) a je na JV, tj. azimut 135°. Pokud Měsíc dorůstá, je Slunce napravo od Měsíce, tedy k azimutu přičteme počet dvanáctin krát 15° (9 x 15° + 135° = 270°), Slunce je tedy přímo na západě a je tedy šest hodin večer.

... sever podle Polárky ...

Poměrně jednoduchý bod. Stačí vědět, že:

- Polárka je v našich krajích 50° nad obzorem
- Prodloužíme-li 5x vzdálenost dvou hvězd Velkého vozu podle obrázku, dostaneme se k Polárce.

... sever podle souhvězdí ekliptiky ...

Ekliptika je čára, po níž prochází Slunce během roku mezi hvězdami. Na ni leží tzv. souhvězdí ekliptiky neboli zvířetníková. To, že je Slunce v určitém souhvězdí, známe určitě z různých horoskopů a astrologických článků. Souhvězdí, v němž je zrovna Slunce, pochopitelně nevidíme. Ale souhvězdí, v němž bylo Slunce přesně před půl rokem, můžeme vidět na opačné straně oblohy než je Slunce, a proto v naší 12hodinové časovíře pomocí tohoto souhvězdí určíme krásně sever jako podle Slunce (nebo úplňku). Jenže to má jeden háček:

Přiařování souhvězdí jednotlivým částem roku proběhlo ve středověku. Od té doby proběhla korekce kalendáře, takže to, co čteme v každém horoskopu, vlastně vůbec neplatí. Pokud jste se narodili „ve znamení“ Blíženců, Slunce v té době nebylo v Blížencích, ale v sousedním Býku. Navíc každé souhvězdí zabírá jinak velkou část oblohy, takže pro potřeby astronomie použijeme raději než

souhvězdí	Kozoroh	Vodnář	Ryby	Beran	Býk	Blíženci
slunce v době	20.1.–16.2.	17.2.–11.3.	12.3.–18.4.	19.4.–14.5.	15.5.–21.6.	22.6.–20.7.
slunce na opačné straně	22.7.–18.8.	19.8.–10.9.	11.9.–18.10.	19.10.–13.11.	14.11.–21.12.	22.12.–19.1.

souhvězdí	Rak	Lev	Panna	Váhy	Štír *	Blíženci
slunce v době	21.7.–10.8.	11.8.–16.9.	17.9.–31.10.	1.11.–22.11.	23.11.–18.12.	19.12.–19.1.
slunce na opačné straně	20.1.–9.2.	10.2.–18.3.	19.3.–2.5.	3.5.–24.5.	25.5.–19.6.	20.6.–21.7.

horoskopy tuto tabulku (výpočet pro rok 2001, prakticky platí každý rok):

* = ve skutečnosti je slunce již od 30.11. nad Štírem, v souhvězdí Hadonoše

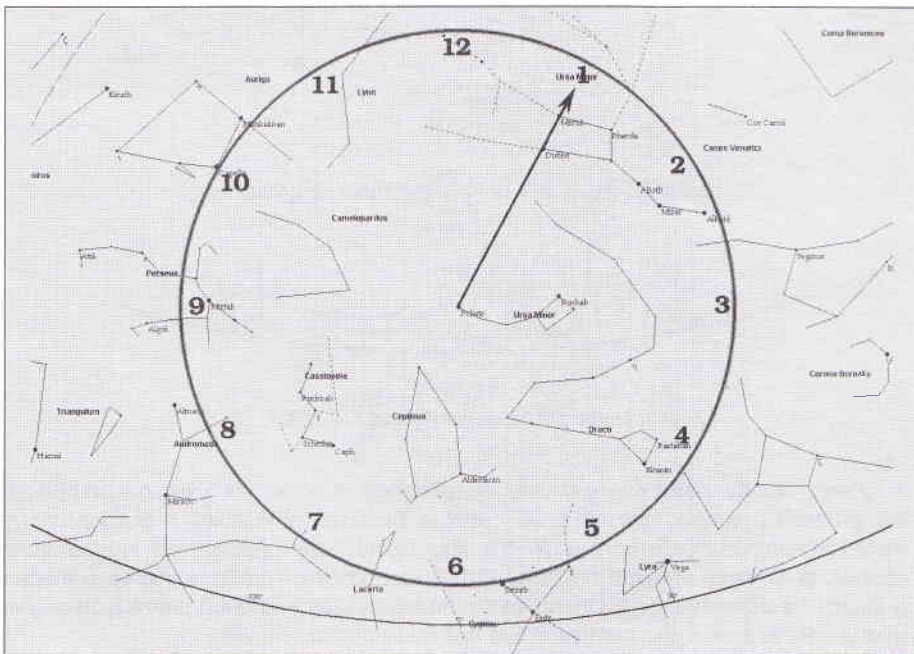
... čas podle souhvězdí ekliptiky a Polárky ...

S využitím toho, co jsme si řekli v předchozím bodě, určíme podle příslušného souhvězdí ekliptiky čas stejně jako podle Slunce. Polárka nám k tomu pomůže určit světové strany.

... sever nebo čas podle těles na obloze dalšími dvěma způsoby (například podle souhvězdí Velké medvědice, s pomocí tabulek apod.)

ZPŮSOB PODLE VELKÉ MEDVĚDICE si ukážeme:

Podíváme se na sever a představíme si pomyslné hodiny s čísly 1 až 12, se středem u Polárky a s malou ručičkou, kterou tvoří spojnice Polárky se zadními hvězdami Velkého vozu (podle nichž hledáme Polárku). Musíme si uvědomit, že: a) ručička se točí obráceně, než u normálních hodin; b) ručička neoběhne za 12, ale za 24 hodin; c) ručička je o půlnoci „na dvanáctce“ zhruba 8. března.

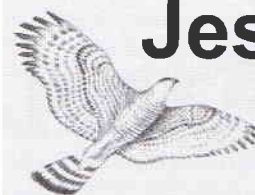
Potom si spočteme, kolik je hodin, takto:

1. Spočteme 15-h-m (h = „hodina“ na nebeském ciferníku; m = pořadové číslo měsíce, v druhé polovině měsíce přičteme raději ještě 0,5, tedy např. pro 20. 6. je m = 6,5).
2. Je-li výsledek záporný, přičteme 12; je-li výsledek větší než 12, odečteme 12.
3. Výsledek vynásobíme dvěma.
4. V období letního času přičteme ještě hodinu.

V příkladu na obrázku z 10. dubna je h = 1, m = 4. Potom 15-1-4 = 10, 10 x 2 = 20, přičteme hodinu na letní čas a vyjde nám 21 hodin.

Jiří Macek - Čiksika

Jestřáb

Někdy je také nazýván rytířem mezi dravci. Krátká široká křídla, výborný zrak, ostře zahnutý zobák a pevný stisk pařátů, to jsou jeho

hlavní zbraně. Není snadné ho spatřit. Je spíše dravcem lesa a do otevřené krajiny přilétá často nezaletí. Perá z letek a ocasu lze snadno rozeznat dle čtyř od sebe stejně vzdálených tmavých pruhů. Mají velmi dekorativní vzhled a tak není divu, že je severoameričtí indiáni vedle orlích per používali stejně často ke zdobení svých obrádků předmětů. Nalézt jestřábí hnízdo není vůbec snadné. Bývá posazené v korunách těch nejvyšších stromů. Jeho přítomnost však mohou prozradit bílé stříkance na zemi v těsném okolí. Mezi lidmi se ani on nevyhnul zakouřeně nenávisť vůči dravcům. Není se co divit, často si navykl zaletět si obstarat potravu na některý dvorek se slepicemi či holubníkem. Proto se mu také říkalo slepičák či holubář. Ale nejspíš na lidi zapůsobil i v kladném smyslu, protože jeho jméno často figuruje v místních a pomístních názvech. V severních Čechách se jedna dominantní skalní zřícenina s přilehlou vesničkou jmenuje Jestřebí, v Krkonoších je vesnice Jestřábí a na hřebenech těchto hor kdysi stávaly Jestřábí boudy. V pískovcích České Švýcarska najdeš Jestřábí důl a Jestřábí skály. Na Broumovsku můžeš zase navštívit zalesněný hřbet Jestřebích hor a na Moravě nedaleko Šumperka vylézt na kopec, který se jmenuje přímo Jestřáb. Dokonce i jedna rostlina se jmenuje dost podobně - jestřábník. A nesmíš zapomenout ani na přezdívku Jaroslava Foglara - Jestřáb, ani na název kmene LLM z Tuchlovic - Jestřábí.

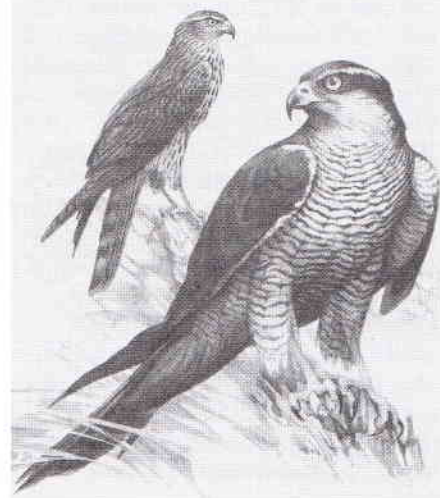
Své první setkání s tímto majestátním dravcem nosím stále uchováno v paměti. Odehrálo se kdesi vbrdských lesích. Hledali jsme společně s kamarádem cestu ke kempu, který jsme již delší čas nenavštívili. Nebyli jsme si jisti svými kroky, a tak jsme zůstali stát. Každý z nás zíral do přilehlých průseků a pátral, zda se mu nevybaví známá místa. Ve směru svého pohledu jsem zaznamenal blížící se pohyb. Oba jsme zůstali připraveni a nehybali se. Zanedlouho nevyšoko nad našimi hlavami pod spodním patrem větvoří smrků přeletěl větší dravec následovaný dalším, který byl o něco menší. Jestřábí samice a jestřábí samec. Jejich obratný let ve stínu okolních smrků byl fascinující. Ještě nějakou chvíli po jejich blížícím přeletu jsme ohromeni nečekaným zážitkem zůstali stát, než jeden z nás opět promluvil.

Tomáš Brinke - Baskoš

Baskoš napsal o jestřábovi poeticky, já, jako obvykle, přidám trochu suché „vědy“.

Jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*) má tělo dlouhé přibližně 48–68 cm a váží 0,5–1,2 kg. Rozpětí křídel je 96–127 cm. Samec je (jak je to u dravců zvykem) menší asi o třetinu a v dospělosti se liší od samice příčným vlnkováním téměř bílé hrudi. Samice má vlnkování podélné a je zbarvena více dohněda, stejně jako mládí ptáci. Jestřáb má výrazně sivožluté žluté zbarvené oči. Kromě lesnatých oblastí Evropy obývá také lesy Asie a Severní Ameriky, a Afriče je pouze na severu Maroka. Nejdelší prokazovaný věk byl 19 let.

Doplnila Hota – Iva Vilhumová

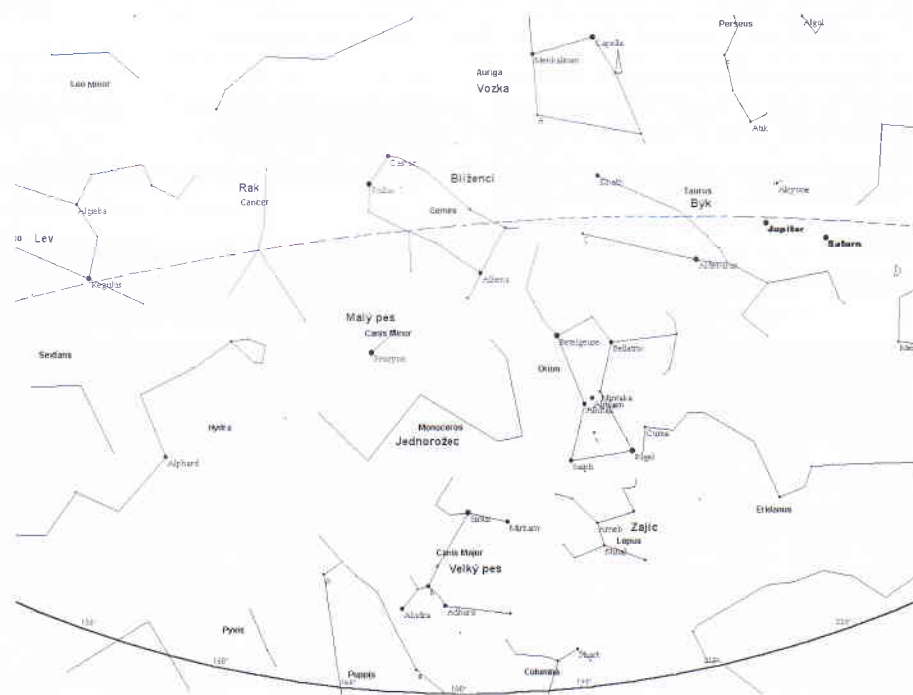
Hvězdná obloha

Dnes nahlédneme do souboru činů skrývajících se pod označením **2A Astronomie**. Povídat nám bude Jiří Macek - Čiksika, známý "hvězdičkář" z tábora Ligy u Bechyně.

Proč mě baví pozorovat hvězdy? Hvězdná obloha je součástí prostředí, v němž každý správný woodcrafter pobývá nejraději. A toto prostředí se snažíme poznat. Pokud jsem kdekoliv v cizině (na severní polokouli), stačí se v noci podívat vzhůru - a vidím to, co bych viděl doma, mám s sebou kousiček domova. A konečně v neposlední řadě znalost astronomických zákonitostí a souvislostí vede k lepšímu vnímání všech filozofických otázek, které nás trápí - jak vznikl tento svět, proč tu jsme, kam směřujeme ... Další důvody si, myslím, najde každý i v dnešní moderní době, v níž už navigace a orientace podle hvězd není životní nutností jako v dobách našich předků.

Pro pozorování počkejme, až se setmí, a vyjdeme si někam, kde nás nebudou oslňovat světla města a odkud uvidíme co nejvíce oblohy. Naše pozorování začneme od severu. Tam totiž najdeme souhvězdí, která jsou vidět po celý rok, pouze jsou v různých obdobích jinak natočena, jak obíhají kolem Polárky. Tato souhvězdí vidíme na prvním obrázku. (V astronomické literatuře a v počítačových programech se používají latinské názvy souhvězdí, na obrázcích jsem doplnil české názvy důležitých souhvězdí.) Velký vůz snad pozná každý - ve skutečnosti jde o část

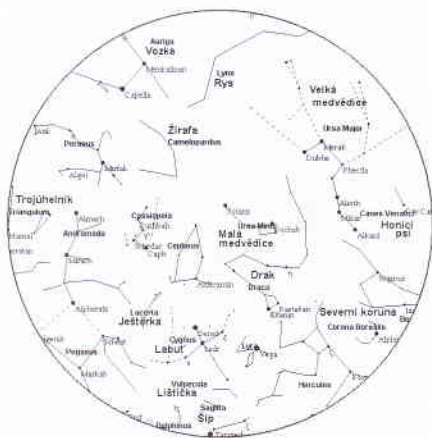
souhvězdí **Velké medvědice**; "voj" vozu představuje medvědí ocas. V tomto souhvězdí si povšimněte druhé hvězdy ve voji - každý, kdo vidí jen trochu dobře, snadno rozpozná dvě hvězdy vedle sebe. Ano, jde o woodcraftersky populární *Squaw* a *Papúz*, astronomicky *Alcor* a *Mizar*. Ve skutečnosti jde o systém šestihvězdy, další hvězdy však uvidíme jen pomocí astronomického dalekohledu. Dvojhvězdy mohou být zdánlivé (promítají se nám do stejného místa na obloze) nebo, jako v tomto případě, skutečné (obíhají kolem sebe). Prodloužením dvou hvězd naproti voji 5x se dostaneme k *Polárce* v souhvězdí **Malé medvědice**. Ta nepatří mezi nejjasnější hvězdy, ale lze ji dobře najít, protože blízko ní není žádná jasnější hvězda. Na druhé straně od Polárky, než Velká medvědice, je souhvězdí **Kasiopeji**, které má podobu hodně širokého písmene W.

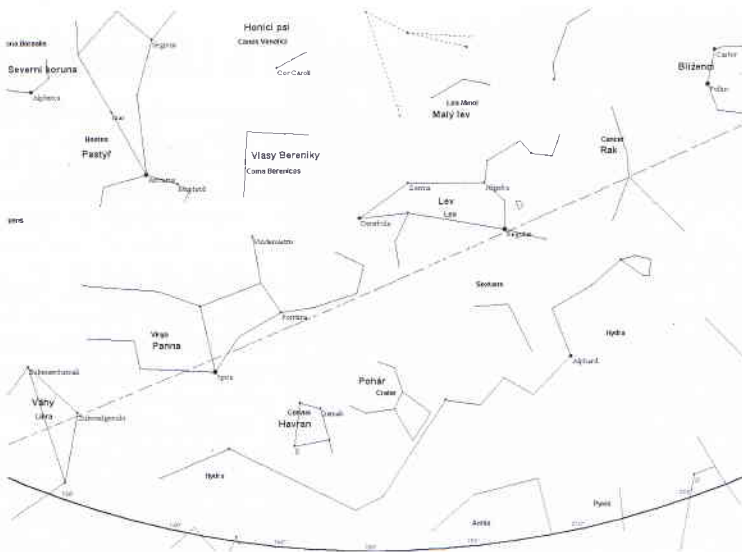
Zimní obloha, pohled k jihu (Praha 1. 2. 2001, 22.00)

Zimní obloha patří k nejkrásnějším; přispívají k tomu jak výrazná souhvězdí, tak průzračný vzduch za mrazivých nocí a dostatek příležitosti k pozorování za dlouhých zimních večerů a nocí. Na jihu nemůžeme přehlédnout krásné velké souhvězdí **Oriona**, v němž můžeme dobře rozpoznat postavu válečníka s mečem a štítem. Je zajímavé, že v Orionu se nacházejí hvězdy - veleobří, které jsou od nás hodně daleko a jsou mnohem svítivější než naše Slunce.

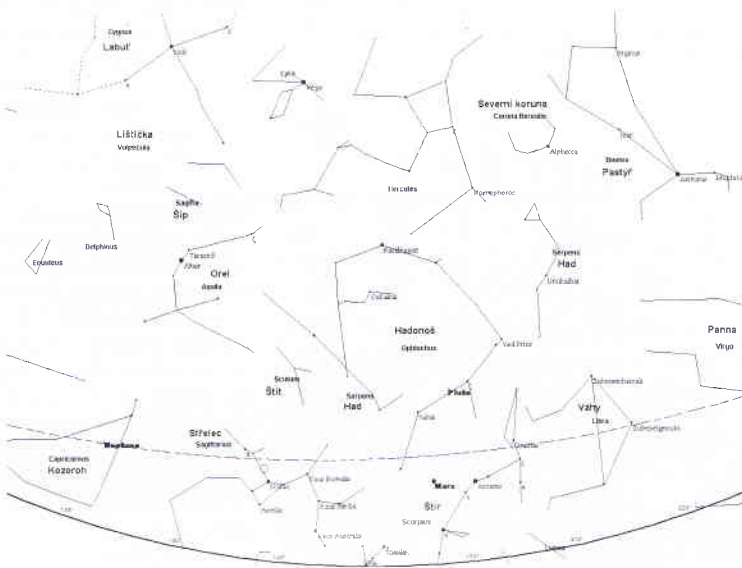
Nad Orionem prochází pomyslná čára ekliptiky - dráha, po níž se pohybuje Slunce a (trochu nad či pod) i Měsíc a planety. Na ekliptice leží souhvězdí zvířetniku, **Blíženci** a **Býk**. Slunce je v těchto souhvězdích v létě, takže je můžeme pozorovat nejlépe v zimě. (Za zmínku stojí, že vlivem změn kalendáře od středověku už astrologická znamení vlastně neplatí; v červnu, když je Slunce "ve znamení" Blíženců, nachází se ve skutečnosti v sousedním Býku.) U Býka najdeme hvězdokupu Plejády ("Kuřátka") a v roce 2001 také jasné planety Jupiter a Saturn (o nich bude pojednáno dále). Přímou nad Orionem, nad ekliptikou, leží souhvězdí **Vožky** s jasnou hvězdou *Capella*.

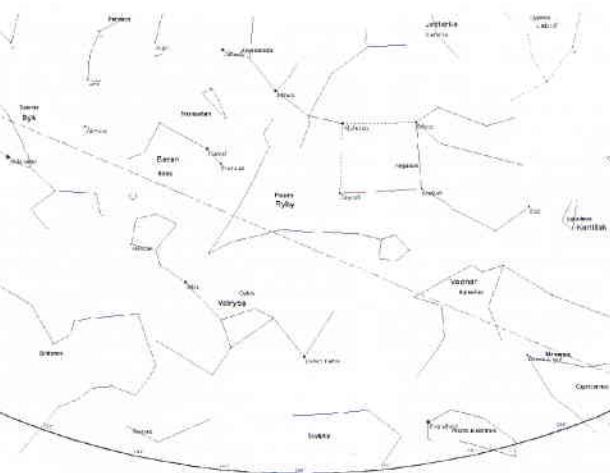
Obtočnová (circumpolární) souhvězdí, která jsou u nás vidět po celý rok

Jarní obloha, pohled k jihu (Praha 1. 5. 2001, 22.00 LČ)

Letní obloha, pohled k jihu (Praha 1. 8. 2001, 22.00 LČ)

Podzimní obloha, pohled k jihu (Praha 1. 11. 2001, 22.00)

Pro rychlou orientaci pomocí přiložených mapek stačí si uvědomit, že stejnou oblohu (samozřejmě kromě polohy planet) uvidíme o měsíc dříve v čase o dvě hodiny pozdějším, tedy mapka s údajem "1. února 22.00" platí i pro 1. ledna 24.00, 1. prosince 2.00, 1. března 20.00 a podobně. Vždy musíme dát pozor na letní čas!

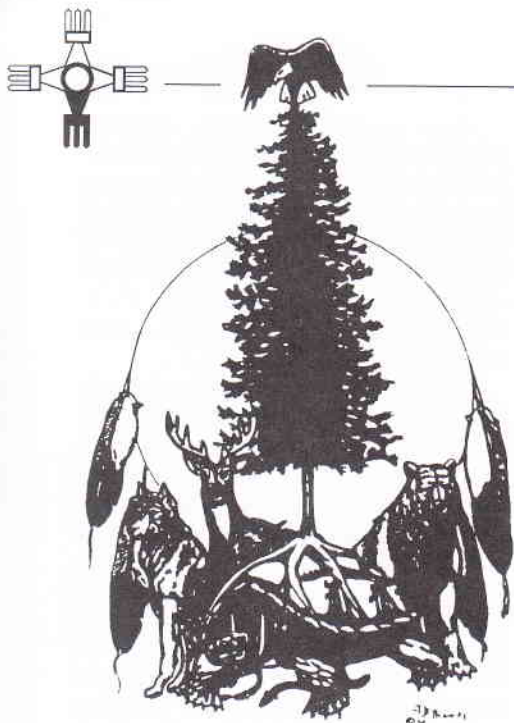
Jarní obloha není příliš výrazná: na jihu vidíme nepříliš výrazná souhvězdí **Lva** a **Panny**, na východě nás zaujme **Pastýř** s jasnou hvězdou **Arcturus** a hezké malé souhvězdí **Severní koruny**. Velký vůz nám svítí přímo nad hlavou.

V létě pobýváme častěji v přírodě, a tak bychom měli letní oblohu znát nejlépe. Začátkem července musíme čekat dost dlouho, než se setmí (a zvláště na severu Čech pořádná astronomická tma ani nenastane), v srpnu jsou už podmínky lepší. Vysoko na obloze se objevuje typický veliký trojúhelník velmi jasných hvězd - "**Letní trojúhelník**", tvořený **Vegou** z **Lyry**, **Denebem** z **Labutě** a **Altairem** z **Orla**. Někteří lidé mají problém najít souhvězdí **Labutě** - tento krásný kříž hvězd je totiž mnohem větší, než bychom možná čekali. Jižním směrem najdeme dlouhé souhvězdí **Hada**, přerušené **Hadonošem**, a nízko nad obzorem **Štíra**, v němž tento rok najdeme dva rudé objekty - kromě červené hvězdy **Antares** tu bude pobývat i Mars.

Na podzim nás na obloze zaujme velký čtverec **Pegase**, na nějž navazuje souhvězdí **Andromedy**, v němž je nejvzdálenější objekt pozorovatelný pouhým okem - spirální mlhovina **M31**, což je cizí galaxie. Přimo nad hlavou je **Kasiopeja**, pod ní směrem k jihovýchodu **Perseus**, na východě se začínají objevovat zimní souhvězdí - **Býk**, **Orion**, **Blíženci**.

Každé pozorování hvězd je současně výletem do historie: většina názvů souhvězdí pochází od starých národů (Arabové, Féničané), které byly průkopníky mořeplavby; pro ně bylo pozorování hvězd životní nutností. Navíc ovšem světlo některých hvězd, které vidíme, k nám letí stovky let, takže vše, co vidíme na obloze, je vlastně minulostí. Světlo od některé vzdálené hvězdy k nám bylo vysláno možná právě v době, kdy staré národy pojmenovávaly příslušné souhvězdí a podle teorie relativity nemáme žádnou šanci dozvědět se, jestli v současnosti tato hvězda ještě existuje tak, jak ji vidíme, nebo zda ji nestihl náhodou třeba osud novy či supernovy.

Jiří Macek - Čikšika

Hau kóla! Mašketoníktuka he!

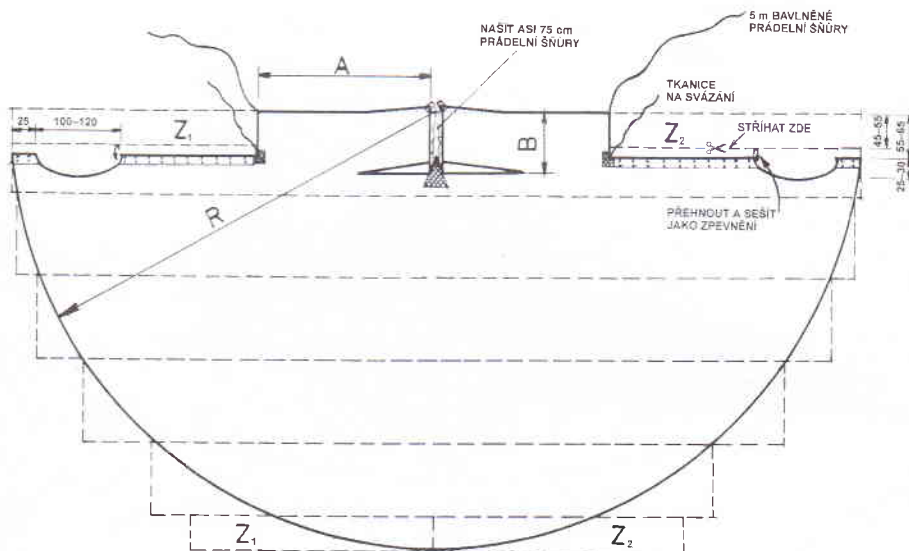

Jak ušít típí

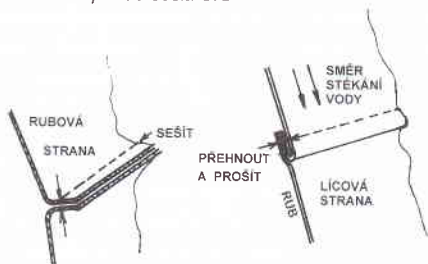
Přijměte dnes malé pozvání. Kam? Do típí přece. Bydlet v típí, to je jako být uvnitř obrovské živoucí, dýchající bytosti. Plátěné chlopně tančují ve větru... Je to úžasný zvuk, velmi podobný zvuku staré lodi pohupující se na vlnách. Vždyť jsou ze stejného materiálu! V tomto roce chystá LLM znovu vydat populární knihu Jiřího Macka - Čik-siky Táboříme v típí a my bychom rádi v Bizoním větru využili situace a poskytlí čtenářům návod, jak si típí ušít dřívě, než se tak stane. Takže... pojdte dál.

Možná se ušklibnete - přece si nebudu típí šít sám?! V dnešní době je možné získat dotace nebo si vydělat jinak a típí se dá přece koupit hotové... Nezapomeňte ale na několik věcí: Zhotovit si vše pro pobyt v přírodě vlastníma rukama je chloubou wood-craftera. K vlastnímu ušitému típí získá člověk důvěrnější vztah než ke koupenému a filozofii života v típí bude moci více pochopit a vychutnat. V dětských kmenech se radikálně změní vztah dětí k jejich táborovým obydlím a budou si jich více vážit. Proto zapomeňte na inzeráty nabízející típí a chutě do práce!

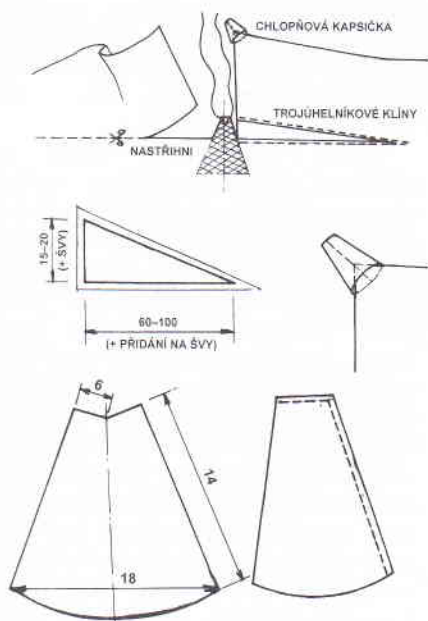
Obr.1 Dakotské típí. Míry v cm; A, B, R - viz tabulka. šrafovaně - zesílení našité na rubu.

Obr. 2 Způsob sešití švů

Obr. 3 Úprava kourových chlopni: všíť trojúhelníkových klínů; kormouty na vsunutí tyčí

Pokud se rozhodnete ušít típí, rozhodněte se nejprve pro velikost. „Šestka“ je ideální velikost, „sedmička“ je típí vynikající pro hodně dobrou partu anebo jako sněmovní típí kmene. Pak se dejte do shánění látky.

V první řadě si musíme zjistit, jakou látku máme k dispozici, a na základě tohoto zjištění budeme odvíjet další úvahy. V úvahu připadá nejčastěji sedlářské plátno nebo stanovina (celtovina). Típí můžeme šít i z dalších materiálů, vždy by se ale mělo jednat o klasické materiály. Syntetické tkaniny jsou nevhodné pro výrobu stanu, v němž má hořet oheň, ani z estetického hlediska nemůže pro klasický indiánský stan vyhovět tkanina netradičního vzhledu. Někdy se nám nabízejí i starší plachty. Stan z plachtoviny je naprosto nepromokavý a vydrží léta, je však velmi tmavý a ponurý a navíc velmi těžký.

Pokud chcete kvalitní materiál, obraťte se přímo na výrobce plachtoviny firmu Technolen T.T., a.s., Nádražní 1059, 512 51 Lomnice nad Popelkou, telefon 0431641111, e-mail: sales3@technolen.cz, paní Pěničková (velko-

obchod), 0431632721-22, v.havranek@technolen.cz (maloobchod). Látku vám zašlou i na dobírku až domů a dobírka není ani moc. Zato látka je docela drahá - 100 Kč za metr šíře 140 cm. Nejlepší na típí je celtovina terka 62256/142 WO1, barva 200 (režná) – bílá.

Máme-li možnost výběru barvy, jednoznačně dáme přednost barvě bílé, případně béžové, krémové nebo světle okrové. Indiánský způsob zpracování bizoní kůže umožňoval získat skoro bílou barvu kůže, i pozdější plátěné indiánské stany byly bílé. Na bílém stanu rovněž nejlépe vynikne případná malba. Stany červené, zelené nebo s jinou výraznou či tmavou barvou působí nepřirozeně.

V dalším výkladu předpokládáme, že šijeme típí z nového materiálu, tedy z pruhů látky. Zjistíme si, jak široká látka je k mání a podle toho zvolíme počet pruhů. Velikost típí R vypočteme, když vynásobíme počet pruhů P šíří látky Š, k tomu připočteme asi 50 cm přidání pruhů Z_1 , Z_2 ke spodku típí – viz obr. 1) a odečteme asi 4 cm na každý šev (u típí z pěti pruhů, kde švů je pět včetně švu u ob-

délničků z_1 a z_2 , odečítáme asi 20 cm). Tedy pro matematiky:

$$R = (P \cdot \dot{S}) + 50 - (4 \cdot P) \text{ [vše v cm]}$$

Naskýtá se zde oprávněná připomínka, že Indiáni nejspíš při šití típí s žádnými matematickými vzorci nepočítali. To ovšem bylo tím, že nemuseli kupovat bizoní kůže v ceně podle velikosti. Přesto se budeme snažit, aby té matematiky bylo co nejméně, a proto zde místo vzorců budeme používat tabulku. Ta nám poradí, jaké velikosti si můžeme vybrat, máme-li látku určité šíře, a kolik látky potřebujeme. Dále v tabulce najdeme, jak dlouhé mají být jednotlivé pásy, ze kterých sešíváme plášť. Tím, že se típí stříhá ze stupňovitě osazených pásů a ne z obdélníku, se totiž dá ušetřit přes 10 % ceny za látku!

Kromě množství uvedeného v tabulce budeme potřebovat ještě látku na ušití dveří (asi 150 x 100 cm), pokud se nám nepovede dveře udělat ze zbytků látky po vystřížení pláště. Po svolení naší velikosti típí se již můžeme vydat na nákup.

Dále budeme potřebovat ještě klubko bavlněné prádelní šňůry (na všití do lemu dveří a našití do cípů chlopní a jazýčku típí), ševcovskou nit č. 24, která se dostane v brašňářských potřebách (obvyčejná nit č. 40 je příliš slabá, se silnějšími ševcovskými nitěmi si zase nerozumí obyčejný šicí stroj) – a můžeme se dát do práce.

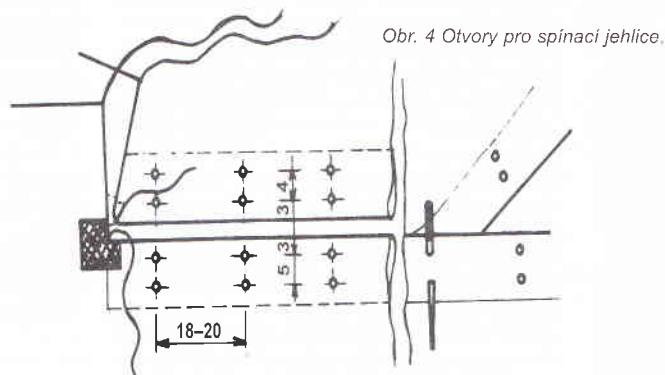
První etapou práce je nastříhání pásů na délky uvedené v tabulce, vystřížení obdélníčků z_1 a z_2 z nejdelšího pásu a sešití pásů na šicím stroji do tvaru zubatého obdélníka, z něhož se bude vystřihávat plášť. Tuto práci je možno provádět i v malém pokoji na normálním šicím stroji. Protože budeme zavaleni hromadou látky, je užitečné si křídou označit všechny rohy všech pásů písmenem nebo číslem, abychom věděli, co k čemu přišít. Přísloví "dvakrát měř, jednou řež" bychom měli mít stále na paměti; párat metry stehů není nijak příjemná činnost. Při sešívání pásů musíme dát pozor na to, aby šev byl ohnut ve směru stékající vody (obr. 2), jinak nám bude v típí ze švů kapat při dešti na záda.

Po sešití pásů musíme típí rozprostřít na velkou dokonale rovnou plochu. Nejlepší je tělocvična nebo velký sál, v nouzi poslouží i asfaltové nebo betonové prostranství. Pomocí konopného provazu (který nepruží) a křídou pečlivě narýsuje velkou půlkružnici se středem v bodě X. Pozor, střed kružnice není totožný

- R – velikost típí [cm]
- $p \times \dot{S}$ – počet pásů x šíře pásu v cm
- M – potřebná délka látky v metrech
- D1 ... D8 – délky jednotlivých pásů v cm
- A – délka chlopní v cm (viz obr.1)
- B – excentricita v cm (viz obr.1)

R	$p \times \dot{S}$	M	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	A	B
390	3 x 120	22	790	750	630							
390	4 x 90	29	790	770	710	590					160	70
400	2 x 180	16	800	720								
420	3 x 130	24	850	810	680						170	70
430	4 x 100	32	870	840	770	640					180	75
440	2 x 200	17	890	790								
450	3 x 140	25	900	860	720						190	75
470	4 x 110	35	950	920	840	700					200	80
470	5 x 90	42	950	930	880	790	650					
480	3 x 150	27	970	920	770						210	80
510	3 x 160	29	1030	980	810							
510	4 x 120	37	1030	1000	910	750					220	80
520	5 x 100	47	1040	1030	970	870	710				230	85
550	4 x 130	40	1100	1080	980	800					240	85
560	6 x 90	60	1130	1110	1070	1000	890	720				
570	3 x 180	32	1150	1090	900						250	85
570	5 x 110	51	1150	1130	1060	950	770					
590	4 x 140	43	1180	1150	1050	860						
620	5 x 120	55	1240	1220	1150	1030	830					
620	6 x 100	66	1240	1230	1180	1100	980	790			260	90
630	3 x 200	35	1260	1200	990							
630	4 x 150	46	1260	1230	1120	910						
650	7 x 90	80	1300	1290	1260	1200	1110	980	800			
670	4 x 160	49	1350	1310	1190	960						
670	5 x 130	60	1350	1320	1250	1110	890					
680	6 x 110	72	1360	1350	1300	1210	1070	860			270	95
720	5 x 140	64	1440	1420	1340	1190	950					
720	7 x 100	88	1440	1430	1390	1320	1220	1080	870			
730	8 x 90	101	1470	1450	1420	1370	1290	1180	1040	830		
740	6 x 120	78	1490	1470	1410	1310	1160	920				
750	4 x 180	54	1510	1460	1330	1070					280	100
770	5 x 150	68	1550	1520	1430	1270	1010					
70	7 x 110	96	1580	1570	1530	1450	1340	1180	940			
800	6 x 130	84	1600	1590	1520	1420	1250	990				
810	8 x 100	112	1630	1610	1580	1520	1430	1310	1140	910	290	105
820	5 x 160	73	1650	1620	1520	1350	1070					

Obr. 4 Otvory pro spínací jehlice.

s vrcholem típí, v němž bude jazýček! Je to dáno již zmíněnou vlastností típí, které není symetrickým kuzelem. Přesný poloměr kružnice nemusíme měřit – vyzkoušíme si, jaká největší půlkružnice se nám na látku vejde. Pokud budeme později típí malovat, je výhodné si už teď narýsovat půlkružnice, které nám ohraničí barevné plochy na típí. Ušetříme si tím práci (viz tabulka).

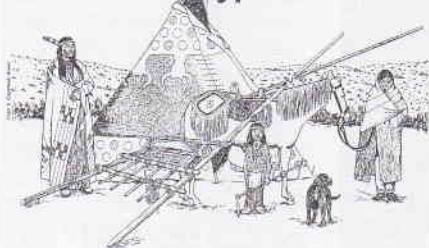
Podle velké kružnice na místě vystříháme celý plášť, rovněž naměříme a vystříháme tvar chlopní a dveří. Míry A, B, R na obr. 1 odečteme pro danou velikost v tabulce. Tam, kde obr. 1 udává míry v určitém rozpětí (například u dveří), týká se menší číslo malých stanů (do 4 m) a větší číslo stanů šestimetrových a větších. Pro velikost mezi 4 a 6 metry volíme přiměřeně hodnotu mezi uvedenými čísly. Pak se s látkou můžeme přemístit zpět k šicím stroji a začít s olemováním všech kraji látky.

Do lemu dveří všijeme pro zpevnění prádelní šňůru. Tam, kde budou dírký na jehlice, vytvoříme přehnutím látky 10 cm široký lem pro zpevnění dírek. Spodní kraj típí (tj. podle velké kružnice) pouze olemujeme, aby se netřepil. Pokud budeme dělat pouťka na kolíky podle způsobu uvedeného v této příručce, není všívání prádelní šňůry do spodku típí nutné. Olemujeme rovněž chlopně; tam, kde zůstal netřepivý kraj pásu látky, lemovat nemusíme.

Vsazené trojúhelníčky látky u chlopní slouží k tomu, aby chlopně lépe obepnuly tyče. Tyto trojúhelníčky sice nejsou zcela nutné, ale típí s nimi má lepší vzhled a látka se u vrcholu za mokra netrhá. Trojúhelníčky používala většina kmenů (kromě Černonožců, kteří měli krátké a široké chlopně). Po našití trojúhelníčků všijeme do vrcholu típí zpevněný jazýček, jehož špičku přehneme a zapašujeme do ní kus prádelní šňůry, kterou se bude típí přivazovat ke zvedací tyči. Pro zasunutí chlopnových tyčí ušijeme dva kornouty z dvojité látky (obr. 3), které obrátíme na rub (aby švy byly uvnitř) a našijeme je do horních cípů chlopní. Můžeme rovněž vyložit tyto kornouty koženkou nebo kůží (při používání vícenásobné látky nebo kůže pozor – v těchto místech stan pomalu schne, vlhká látka při sbalení může plesnivět).

Dostatečná velikost kornoutů je zárukou snadné manipulace s tyčemi. Kdo se někdy

Jak vůbec týpí vzniklo?

Nikdo přesně neví, jak týpí vzniklo, ale pravděpodobně se vyvíjelo část po částí po dlouhé časové období. Vychází pravděpodobně z vřgvanu. Vřgvam tvoří konstrukce z větví, která je pokryta rohožemi, kůžemi nebo kůrou; některé měly uvnitř ohniště. Za teplých dnů se často pokrývala jen část konstrukce.

Jak už jsme říkali, vývoj týpí trval mnoho let, snad stovek let. Postupně se začaly na konstrukci používat rovné tyče, takže odpadla práce s jejich ohýbáním. Byly také pevnější. Jednu věc o prvních týpích víme určitě. Ve srovnání s těmi, jaká stávala na pláních v době, kdy se všeobecně rozšířili koně, byla relativně malá, tak okolo 3,5 metrů v průměru. Předtím používali Indiáni k přepravě svých věcí jen psů, což velikost týpí limitovalo. Jak týpí jednou vzniklo, předávali si je kmeny jeden druhému. Poté, co získali od bělochů koně (Evropané se s týpím setkali poprvé asi v roce 1541, a to Coronadova výprava), mohli si dovolit stavět větší týpí - mezi 4,5 a 5 metry v průměru. Poradní týpí a ta týpí, která patřila vlivným členům kmenů, byla často ještě větší.

Výroba týpí byla práce žen - a byla to práce velmi tvrdá. Celý proces vydělávání kůží na stan zabral tak šest dní perné práce. Vydělávalo se obvykle víc kůží najednou. Na týpí 4,5 metru v průměru (bez liningu) se spotřebovalo 13 až 14 kůží. Plášť na týpí přitom vydržel zhruba jen tři roky. Ženy tedy trávily vyděláváním kůží a šitím týpí podstatnou část svého života. Kůže se pak nastříhaly a sešily podle tradičního stříhu předávaného z matky na dceru.

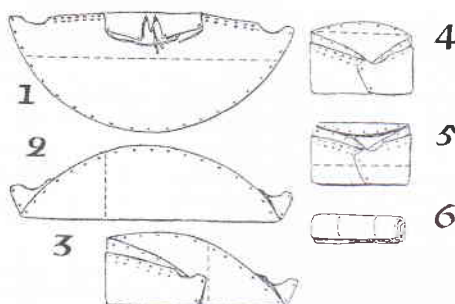
Kontakt s bělochy výrobu týpí podstatně ulehčil - kravské kůže a později plátno byly snáze dostupné. Hodně práce ušetřily také kovové nástroje.

Pokud jde o tyče, nebylo v některých oblastech snadné získat rovné tyče, a tak patřily k důležitému obchodnímu artiklu. Tyče tahali Indiáni s sebou - a právě to, že je tahali, je zkracovalo, takže bylo za čas třeba pořídit tyče nové.

snažil strefit dlouhou chlopněovou tyčí do úzkého kornoutku, dá si na tuto věc pozor. Kornouty jsou typickým znakem dakotských a dalších "třítýčkových" týpí, pro Vrány a další "čtyřtyčkové" kmeny jsou typické otvory v chlopních, jimiž se prostrčí konec tyče opatřený ráhnem. Návody na týpí v některých příručkách bohužel používají tento způsob u třítýčkových týpí. Ke spodním cípům chlopní se přišije prádelní šňůra, která bude sloužit k napnutí chlopní.

Obšívání dírek pro jehlice, které nás nyní čeká, je nejhorskší a nejdouhavější prací na celém týpí. Liný bílý muž vymyslel různé náhradní způsoby spinání týpí, ale původní indiánský systém jehlic se ukazuje nejen nejmalebnější, ale i nepraktičtější. V bizoní kůži se ovšem dírky nemusely obšívát.

Mezi dveřmi a chlopněmi se volí odstup dírek 18 až 20 cm tak, aby první pár vyšel asi

Obr. 6 Balení týpí. Existují dva nejpoužívanější způsoby. Jeden ukazuje obrázek a u druhého se založí chlopně, načež se plášť několikrát přeloží po délce, takže vznikne dlouhý pruh; ten se pak složí a zaroluje.

10 cm pod chlopně a poslední těsně (2 cm) nad dveře. Pod dveřmi se udělají ještě dva páry dírek. Páry dírek musí být na levé i pravé půlce týpí v naprosto stejné poloze! Rozteč dírek v páru se naproti tomu liší - vlevo 4, vpravo 5 cm (obr. 4). To umožní lepší zasouvání jehlic.

Každá dírka má mít 1,2 až 1,5 cm v průměru a musí být pečlivě a hustě obšívá, aby se netrhala. Výhodné je všít do obvodu provázek. Naproti tomu není dobré všívát do dírek kovové kroužky, nebo dokonce dělat dírky z velkých dutých nýtů, protože látka se pak po vsunutí jehlic příliš ohne a snadno se trhá. Celkový počet jehlic je dán velikostí týpí. Pro týpí mezi pěti a šesti metry můžeme počítat kolem padesáti dírek (počet dírek je čtyřnásobkem počtu jehlic, takže obšívání nám zabere hodně času. Ošidit tuto práci se nevyplácí.

Na kolíková poutka při šití myslet nemusíme. Často používaná našitá poutka mají totiž různé nečnosti a navíc ani nejsou indiánská. Dokud měli Indiáni bizoní kůže, prostě kraj stanu probili kolíky nebo zatížili kameny. U látkových týpí později vynášeli praktický způsob, který si popíšeme v následující kapitole.

Můžete si všimnout, že různé míry (velikosti chlopní, dveří atd.) se s velikostí týpí mění méně, než by se dalo očekávat. Zde totiž vzniká častá chyba typická pro mnohá týpí, která můžeme vidět v našich lesích. Majitel takového týpí je ušil podle plánu z některé příručky, určeného jen pro malá dekorativní

Obr. 5 Pobyt v týpí se pojí s mnoha zvyky. Například v ohni se nepálí odpady, respektujeme přístup každého člověka k ohni apod.

týpí - a rozměry prostě zvětšil. Tím se porušily proporce a stan, jehož chlopně se podobají obrovským sloním uším, potom působí komicky. (Malé dekorativní - a nepřilíš popsané - týpí je bohužel i v jinak perfektní Setonově Knize lesní moudrosti).

Nyní je týpí hotovo a zbývají nám už jen dvě drobnosti - dveře a obal. Dveře indiánských stanů měly různý tvar. Mohly být oválné či podkovovité, v tom případě je do žádaného tvaru napínal vložený ohebný prut, nebo mohly být obdélníkové. Takové dveře jsou výborně nejjednodušší a mají tu výhodu, že je lze na stanu vyrolovat, proto si popíšeme jejich výrobu.

Základem dveří je obdélník látky asi 160 x 100 cm. Na kratších stranách látku založíme asi 6 až 10 cm od kraje a přišijeme tak, aby na každé straně vznikla "roura", do níž budeme moci vstrčit tyčky. Na přečnivající konce horní tyčky se přiváže šňůra, pomocí níž se dveře zavěsí na jednu z jehlic. Spodní tyčka dveře napíná a zatěžuje.

Obal na týpí není nutný, ale pomůže nám udržet stan čistý a neprodřený i při agresivnějším způsobu přepravy. Ušijeme ho ze zbytků látky.

Pak zbývá dokoupit provazy (prádelní bavlněná šňůra nebo kůže), vyrobit kolíky (nejlépe z listnáčů) a jehlice (tenké proutky, mohou být i nabarvené) a udělat sadu tyčí. Malebnou součástí týpí jsou i „vidličky“.

Jak mají vypadat tyče? Podívejte se na znění činu 3B4. Tyče by neměly být příliš dlouhé. Máte-li v oblíbě tzv. "přesýpací hodiny", je třeba, aby tyče byly velmi tenké po celé délce (nejlepší je, aby vrchol týpí přesahovaly tak o jednu třetinu). V drdolu by měly být tak 3 až 5 cm silné. Jejich nevhodou je, že patrně sbírají hodně vody. Pokud budete tyče zkracovat, vyplatí se to udělat na silnějším konci!

Tyče je pěkně ozdobit fáborky. Tyče se ukládají na zvláštní hromady, vždy jedna sada tyčí na jednu hromadu. Lze je označit dole barvou. Nechápu lidi, kteří si vyberou ty nejlepší tyče z různých hromad a pak je nevrátí na své místo. Ani nemohou! A není to nikterak zřídka věc.

Jiří Macek - Čiksika
Josef Porsch - Ablákela
foto Jan Muchka - Muf

morsing

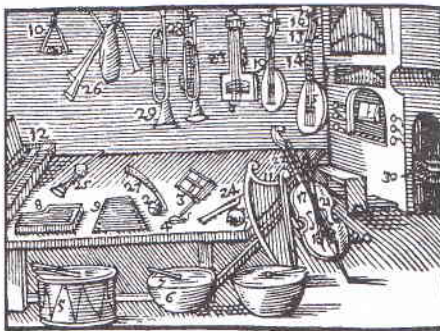
SVĚT HLASŮ

oceánská bambusová

Zrovna tak, jako je možné putovat různými kraji na povrchu zemském a objevovat v nich netušená zákoutí, dá se nacházet svět nečekané krásy a bohatosti v hudebních nástrojích. Vždycky mi připadalo tak trochu jako kouzlo, když někdo dovede na některý zahrát a probudit ho k životu. Proto bych vám na této stránce Bizoniho větru chtěl v letošním ročníku přinášet o hudebních nástrojích seriál. Nebudou to ovšem nástroje běžně známé. Vybral jsem naopak spíše ty nevědění, neobvyklé, snad i exotické. Mají společně jedno: díky výraznému užití tónů, kterým se učeně říká alikvotní, mají zvláštní a fascinující hlasy. Pojdme se tedy vydat do jejich světa. Pojdme a začneme letošní výpravu povídáním

O BRUČAVÝM ŽELÍZKU

Brumle / 4 E vstun přiložená

Drumblica svoje hlasy netvorí v prázdnej diere z medi, z dreva v ústach si ohlas najprv podvorí a svetom sa rozlieva. A. Sládkovič, Detvan

Ještě před deseti lety to byl nástroj v našich zemích skoro zapomenutý a neznámý. Bylo ho možné slyšet leda tak v televizi. Třeba v americkém filmu Strašák, anebo v pořadech o slovenské zbojnické hudbě, a to ještě sotva jednou za dva roky. Vidět ten nástroj nebylo možné snad vůbec nikde. Důvod byl prostý: přestal se vyrábět. Jen táta si pamatoval, že se slovensky jmenuje drumbľa, že je ze železa, nejlepší že je vykovaná cikánským kovářem a že se na něj hraje pusou. Já si zase zapamatoval jeho hlas: zněl, jako když poskakuje kovová pružina. Brnk brnk. Jakmile ho zaslechneš, už se ho nezbavíš! Škoda jen, že drumbľu asi v životě nevidíme, natož abychom si na ni zahráli, litovali jsme s tátou.

Pak se naráz stal zárazk a bylo jí všude plno, namísto cikánských kovářů je k nám začali vozit agenti firmy Schwarz z Rakouska. Hráť jsme se učili metodou pokus - omyl. Za pár dní jsme už brnkali jako staří zbojníci. Vcelku na tom nic nebylo: nejdůležitější je oprít nástroj správně o zuby a mezerou mezi nimi nechat kmitat perko. Úplně jsme tomu propadli. Brrrrnnk.

To jsme ale ještě sami netušili, co všechno doze zváme. Když se na ten zvláštní kousek železa podíváte (třeba na našem obrázku, lépe ale ve skutečnosti), neřekli byste, co všechno už pamatuje.

Všimněte si slovníčku:

Jew's harp, jaw harp v Americe - gewgaw v Anglii - trump ve Skotsku - joedeharpen, munnharpen dánsky - Munnharpa norský - munnharppuuna finský - Mungigan - crem-balum latinsky - scacciapensieri italský - guimbarde francouzský - Maultrommel, Brumeisen německy - brumajzl (např. v knize o Tomovi Sawyerovi) a brumle česky - brumla a drumla polsky - brumda a brunda slovensky - brumla a brumlawla lužickosrbsky - grumle a grumla na Moravě, drmla na Valašsku - drumla, drumbľa a drumblica na Slovensku - drembľa rusinsky - drombulja chorvatsky - doromb maďarsky - drimba rumunsky - vargan rusky - kubyz baškirsky - (temir) khomus jakutsky - tömör chuur mongolsky - qanirvalutik inuitsky - mukkuur ainusky - kókin japonsky - kou čin čínsky - morsing v Indii - morchang v Rádžastánu - genggong na Bali - kumbing, kuding a aruding na Filipínách - rooria maorsky.

Ve výčtu by bylo možné dlouho pokračovat.

Je z něj patrných hned několik věcí. Třeba slovenské názvy: jména až to drnčí. Hlavně ale dobře ukazuje, jak se brumle šířila po světě. Samotné její dějiny jsou tak trochu záhada. Nejsou zprávy o místě jejího vzniku, ale soudí se, že brumle vznikla v jižní Asii, a to už v době kamenné. Původně se vyráběla, a někde ještě vyrábí, ze dřeva nebo z bambusu (takové jsou brumle v Oceánii, Indonésii a na Filipínách), dokonce i z březové kůry, anebo z kosti (inuitský typ). Tahle brumle se rozšířila po celé jižní a východní Asii, na Sibiř, přes Indonésii a Filipíny do Oceánie, k Maorům na Nový Zéland, na severu do Japonska k AINUŮM, a s Inuity se dokonce dostala z Asie až na americký kontinent.

Pravá revoluce ale začala ve chvíli, kdy, snad někde poblíž Uralu, začali brumli vyrábět ze železa, ve formě, jakou známe dnes. (Zkoušel jsem si zahrát na obojí, na bambusovou i na železnou brumli, a byl to asi takový rozdíl, jako mezi tříkolkou a motorkou!) Teprve železná brumle umožňuje naplno rozvinout hru a všechny efekty. Rozšířila se po celém Rusku a Sibiři, do Mongolska, Tuvy, Kazachstánu a Indie a ve 14. století doputovala i do Evropy, snad s kastou indických kovářů a hudebníků, dnes známých jako Romové. Z Evropy ji angličtí vystěhovalci dovezli do Severní Ameriky, kde se dodnes uchytily třeba v country hudbě, španělští kolonisté do Jižní Ameriky, holanďtí osadníci ji dopravili do Austrálie a Afriky.

Málokdo dnes už asi ví, že železná brumle sloužila i jako zboží v obchodě s Indiány v USA, a to až do let 1815 - 1820.

Pokud jde o brumli ve střední Evropě, je dobré vědět, že to zdaleka nebyl jen okrajový nástroj. V Rakousku a Německu bylo několik profesionálních hráčů, virtuosů koncertujících na evropských královských dvorech. Hráli ovšem na nástroje speciální, se dvěma perky, na kterých šla vybrnkat celá stupnice. Beethovenův učitel hudby, pan Alberchtberger, napsal pro brumli několik koncertů! Brumle tu také sloužila jako nástroj romantický

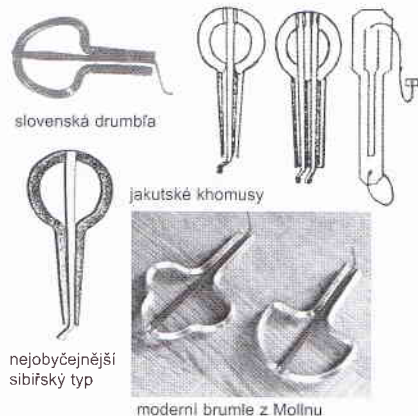
- k vyznávání lásky. Jan Amos Komenský zmiňuje v Orbis Pictu brumli rovnocenně mezi jinými nástroji své doby. V Čechách se brumle uplatňovala hlavně ve středověké a lidové hudbě. V dnešní době už původní brumle skoro vymizela, více přežívá snad jen na Moravě, Slovensku a ve valašském pastevčeckém folklóru. Dnes zažívá u nás i po celém světě velkou renesanci.

Brumli dnes po Evropě vyrábí několik výrobců, pro nás neblíží asi pan Schwarz v Rakousku a pan Szilágyi v Maďarsku. Rakouská výroba má dlouhou a slavnou tradici v podhůří Tauru v městě Molln, kde se brumlařstvím dodnes živí několik rodin. Při výrobě spolupracují všichni členové rodiny. Nejprve v kleštích vytvarují z čtverhranného drátu (musí mít hrany, jinak by brumle nehrála) hruškovitý rámeček. Do něj pak vsadí vykované, dvakrát zalomené perko. Výrobu jim ale už usnadňují stroje.

Pravé umění je zato výroba brumle sibiřské, jakutského národního nástroje. Za prvé je propracovanější technicky - perko, zvané khokuora, ptáček, má na konci ucho eminek, vyplněné trochou olova, jehož ubíráním se doladuje. Jakutská brumle je 7 - 8 cm dlouhá, a její výroba trvá nejméně 6 dní. Ková se ručně, zakaluje se pomocí směsi obsahující mj. sůl, máslo, prášek z býčích rohů a destilovanou vodu. Perko se obřadně přiková malým kladívkem za úsvitu.

Kolik je na světě druhů brumli, tolik je i druhů hry. Brumle je skutečně všestranná. Hraje se na ní v jurťách, pod kokosovými palmami, v iglů i v královských palácích (například na Bali v královských orchestrech gamelan), na pastvinách i v koncertních sálích. Přizvukuje do country a slovenských odzemků. Sibiřské (a dříve i slovenské) ženy a dívky hrou na brumli meditují, předávají si vzkazy nebo prostě napodobují zvuky přírody, šamani a moderní hipíci se uvádějí do transu a léčí, milenci (třeba v Kusturicově filmu Črna mačka, belí mačor) si vyznávají lásku. V rukou Mongolů a Tuvanů zvoní jako velebná řeka, dusá jako stáda velikou zelenou stepí. Pastevci při ní pasou ovce nebo tancují. Někde mají brumlisty za podiviny a vyhánějí je, jinde je zbožňují a pořádají pro ně mezinárodní festivaly a zřizují internetové stránky. Ať žije brumle, k ústům přiložená! Brrrrnnnnnk!

Sebral a uspořádal Tomáš Jurkovič - Jerry

slovenská drumbľa

jakutské khomusy

nejobyčejnější sibiřský typ

moderní brumle z Mollnu

KDO JE LEONARD PELTIER?

Jednou jsme zaběhli s Wasupim do Šáreckého údolí, co je umělecká škola, kde učí naše známá Iva Vodrážková. Iva je legenda pražského alternativního života, zabývá se textilní a grafickou tvorbou. Její manžel Mírek je známým českým feministou. Z rozhovoru jsme se dozvěděli, že se příští neděli koná demonstrace za propuštění Leonarda Peltiera. Toto jméno nám není úplně neznámé. Před několika lety pořádala skupina euroindiánů akci s názvem Svatý běh, která měla za cíl upozornit na problém s vězněm Leonardem Peltierem. Siouxem, který je s největší pravděpodobností neprávem vězněn.

Demonstrace začínala na Bellémském náměstí. Vlevo stojí Buška s nefunkčním megafonem. Po pravé straně možná spatřit Náprskovo muzeum - svatostánek vykradačů indiánských kultur

Honilo se mi hlavou, že je zbytečné se ukazovat na takovéto akci, kde nás někdo vyfotí, a potom budeme mít problém až půjdeme žádat o vízum do USA. Že vlastně toho víme málo na to, abychom podpořili člověka, který je možná vrah. Snažil jsem se zjistit co nejvíce informací o tomto případu.

Akci pořádala paní s neobvyklým křestním jménem Buška. Na sraz dorazila asi o 10 minut později, protože byla na demonstraci na podporu zmlácených za měnového fondu. Na omluvu s sebou přivedla asi 30 mladých lidí. Některé bych šacoval na profesionální demonstranty. Obarvené hlavy, stylové oblečení a tak. Áčkaři zapůjčili Bušce megafon, který nefungoval, aby mohla pronést zahajovací řeč. Měla připravený velký transparent s požadavkem na Leonardovo propuštění. Akci začali asistovat policisté. Organizátorům byly zkontrolovány občanské průkazy, provedli si zápis do notýsku. Od aktivního áčkaře vyfasovali reklamní letáky s popisem Leonardovi problematice. Celkově byli slušní a nedělali problémy. To samé platilo o nás, demonstrantech. Akce se přesunula na Karlův most, kde jsme se vyfotili s Hradčany za zády a transparentem na břichu. Začalo trochu pršet a aktivita áčkařů začala upadat. Nebyla tam žádná pořádná akce. Pod obloukem Karlova mostu na Kampě již čekala policejní asistence, možná i nějací tajní. Na asi 30 lidí, kteří dorazili až tam, to byla docela dobrá ochranka. Zaspívali jsme nějaké indiánské písně. Petice za propuštění Leonarda je k dispozici na internetu. Jeden účastník charakterizoval svůj zájem o moderní komunikační techniku slovy: Umím číst akorát z papíru. Naštěstí se naši kamarádi, kteří se nabídli, že to tam za něj vyplní. Sešli jsme se tam docela zajímavá parta lidí, kteří se nějakou dobu neviděli. Lidé z Psí vesnice a okolo ní. Lidé, kteří se kdysi pohybovali v kmeni

Oyate Čangaleška. Legendární

milec čaje John Tráva Vevera, který za pár dní na to odjížděl do Indonésie. Mírek Vodrážka v neprehlédnutelném pestrém oblečení. vybavený dokumentární technikou. Iva si pro tuto příležitost vyrobila bubínek z plechovky od hrášku a kusu kůže, abychom jim to tam na tom americkém velvyslanectví, kam se bude akce nakonec přesouvat, pořádně nandali. Zaspívali jsme hymnu AIM - american indian moovement, hnutí na podporu požadavků amerických Indiánů.

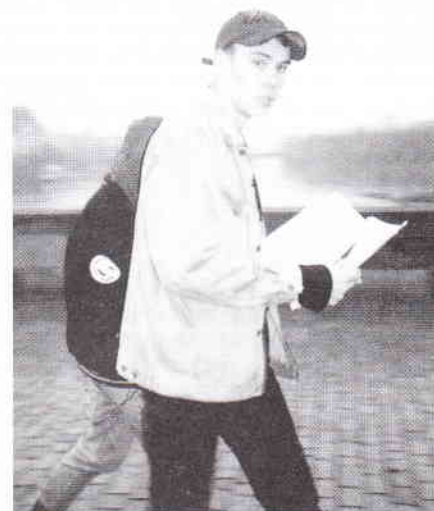
Buška jako další bod programu navrhla pomodlit se k řece Vltavě. To už bylo na Tomvevu z Psí vesnice trochu mnoho. Namítl, že do toho nechce nikomu mluvit, ale že on sem přišel podpořit Leonarda Peltiera a ne se tady modlit k Vltavě. Buška však odvětila, že Vltava teče do oceánu, kam tečou vlastně všechny řeky a touto sítí by se mohla naše modlitba donést až na místo určení, tedy k Leonardovi do vězení. Zdálo se mi to stejně pochybné jako Tomvevovi, ale nechtěl jsem rozpojit kruh, ve kterém jsme stáli. O to se nicméně postaral Tomveva. Líbilo se mi, že si zachoval svůj názor i na takové akci jako je demonstrace, kde se obvykle osobní pocity, ale i zodpovědnost schovávají za anonymní dav. Vše natáčela TV3. Další člen Psí vesnice se nabídl, že provede dýmkový obřad. Jeho podmínkou bylo, že televizní kamera při tom nebude natáčet. Redaktorka to přislíbila, ale kameraman točil dál. Myslím, že je to příklad klasické televizácké rutiny, se kterou jsme se sekali i u Andrey na Ligovém sněmu. Na druhou stranu tady se jednalo o zpravodajství a tam platí asi trochu jiná pravidla. Cíl je zdokumentovat akci a přiblížit ji popravdě televiznímu divákovi co nejvíce objektivně. Nakonec byla kamera vypnuta a obřad proběhl ve zkrácené verzi. Demonstrace byla oficiálně ukončena a Buška poté šla soukromě předat dopis Billu Clintonovi. Kdo chtěl, mohl jít s ní.

Příhlížející policisté jí ještě zkontrolovali občanku, zapřáli si detaily, zkrátka rutina. Na velvyslanectví jsem

Nezbytné foto na Karlově mostě, které se odešlo do USA skupinám, které již leta bojují za Leonardovo propuštění. Karlův most je pro Američany také kulturní, před několika lety tady pobíhal Tom Cruise v "úspěšném" Mission Impossible 1.

nešel. Myslím, že v neděli do práce nechodí ani velvyslanec USA v České republice. Tak jsme se rozloučili a vydali se zpět do našich rodných Dejvic. Když ho do února nepustí, umře. Byla mu údajně odepřena potřebná lékařská péče. Ať je to pravda nebo ne, Leonard se stal symbolem novodobého boje amerických Indiánů za svobodu. Co si ovšem pod pojmem svoboda představují? V Kanadě třeba speciální práva pro lov zvířete, daňové výhody, odškodnění za dlouhodobé snížení možnosti uplatnit se na trhu práce díky indiánské národnosti... Je vůbec možné v chápání Indiánů žijících v siouxsých rezervacích překonat fakt, že americká demokracie je vybudovaná na jejich útlaku a systematické likvidaci? Na tuto otázku si netroufám vůbec odpovědět. Jedna z možností snížení napětí mezi rozdílnými kulturami, je jejich vzájemné poznávání. Myslím, že program woodcraftu na toto nezapomíná, stačí se podívat do svítku. Že jste se nedozvěděli, kdo to Leonard vlastně je a za co je vězněn? Tak to si budete muset počkat do příště, protože sem se to již opravdu nevejde. Dáša Peterová z Nové Země, pro nás přeložila část rozhovoru s Leonardem, kde se budeme moci seznámit s případem blíže.

Aleš Sedláček - Tokaheya

Áčkař, který se zapojil do rozdávání letáků. V jeho chování byla znát jistá profesionalita, která nám, demonstrantům amatérům, očividně scházela. Zásoboval i příhlížející policisty, a tak i oni ví, kdo že je Leonard Peltier.

Stručná historie woodcrafterského hnutí v Uruguayi a v dalších zemích Jižní Ameriky

V roce 1995 se skupina uruguayských skautů z Montevidea dočetla v knize *Las dos vidas del héroe* (Dva životy hrdiny), od spisovatele Williama Hillcourta, o vlivu Ernesta Thompsona Setona na dílo Roberta Baden Powella.

Než jsme učinili tento objev, nic jsme o Setonovi v naší zemi nevěděli. Pouze existovalo několik skupinek starých skautů, které udržovaly woodcrafterskou tradici a měly ve

svých oddílech skupiny lidí, oddávajících se mysticismu původních obyvatel. Tyto skupinky se nazývaly kmeny. V těchto kmenech, které též působily v jiných zemích Jižní Ameriky, skauti dostávali skautská jména nebo totemy. Jména se skládala z názvu zvířete a z nějakého přívlastku. Např. Moudrý Vydra, Přátelský Bizon, apod.

S objevením osobnosti Setona některé kmény přijaly jeho myšlenky, protože zjistily, jak velkým zdrojem inspirace jsou. Mezitím došlo k rozkolu ve skautském hnutí Uruguaye, protože katolicky založená většina (inspirovaná francouzským skautingem) shlížela s nelibostí na menšinu bezvěrců, která tíhla k oživení woodcrafterských myšlenek.

V roce 1997 Ignacio Andreatta, Olavo Vieira, Sofia Simeto, Javier López a další skauti vytvořili internetovou stránku pod názvem *Cesty lesa* s množstvím informací o tradicích skautingu v souvislosti s woodcraftem.

V důsledku toho vznikla skupina španělsky mluvících skautů, zajímající se o woodcrafterskou filosofii, pod názvem *Grupo Internacional Woodcraft en Espanol*, čili G.I.W. Tato skupina se rozrostla na více než 200 členů, kteří každý týden dostávali G.I.W. mail s informacemi o Baden-Powellovi, Setonovi, Muirovi, Hargraveovi, Thoreauovi a dalších osobnostech. Většina členů byla z Chile, Argentiny, Mexica, Peru a Kolumbie.

Náš cíl byl jednoduchý: vysvětlovat woodcrafterskou filosofii a vrátit Ernestu Thompsonu Setonovi místo, které mu náleží.

V té době jsme v Uruguayi vydávali dva časopisy pod názvem GAIA s články o skautech a woodcrafterech. Způsobily senzaci, ale současně upoutaly pozornost vedení skautské organizace. Její čelní představitelé s nelibostí sledovali návrat indiánských tradic.

Aniž by nás kdo upozornil, obsah webové stránky byl podroben cenzuře a stažen z internetu. Bez tohoto důležitého pojítka se G.I.W. okamžitě rozpadla, ačkoli jsme zůstali v kontaktu s nejbližšími členy skupiny. Po několika měsících mlčení jsme založili malou skupinku, kterou jsme nazvali *Circle of Woodcraft Pilgrims*. Do vinku jsme jí dali silnou duchovní orientaci zasvěcenou všem, kteří svým životem venku hledali znovunabytí síly. Tato skupina byla tedy založena nedávno a je určena lidem, kteří vyhledávají dlouhá a náročná putování a praktikují introspektivní cvičení v podmínkách volné přírody.

V současnosti máme dvě internetové stránky. Jedna je určena skautům, kteří

se hlouběji zajímají o tradice hnutí s důrazem na osobnost Ernesta Thompsona Setona. Tato stránka má titul *El arte de los bosques*. Ta druhá stránka, nazvaná *Circle of Woodcraft Pilgrims*, obsahuje základní principy naší filosofie, z nichž mnohé jsou odvozeny od myšlenek Setona a Hargravea.

Jak vidíte, začali jsme v Uruguayi a v Jižní Americe s woodcraftem zcela nedávno, ale náš úkol je nám jasný: šířit

Setonovy myšlenky po internetu ve španělštině, abychom tak podpořili vznik woodcrafterských skupin.

Máme v oblíbě teď říkat: „V našich zemích to vypadá, že skauting upadl v nelibost. Z toho důvodu má spousta lidí snahu 'vratet se ke kořenům'. A kořeny skautingu neleží v Brownsea ani v Mafekingu, ale v lesích Kanady, kde žil ten úžasný muž jménem Ernest Thompson Seton.“

Od východního břehu Snail River k vám promluvil Guazú-Birá Creativo
- Ignacio Andreatta; Nacho.

Podle původního povídání ve španělštině, které Barbara Wittemeyer laskavě přeložila do angličtiny, přeložil Martin Kupka Logan.

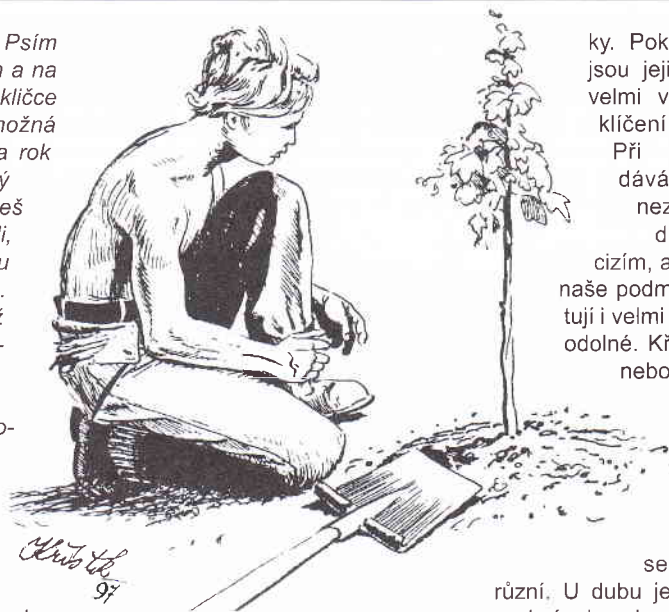
Putovali jsme oheďdy se Psím spolkem v kokořinských krajích a na jedné vrcholové pískovcové pokličce vyhlodané větrem tak, že možná zítra, možná pozítří, možná za rok jistě spadne, roste stromek. Malý smrček, jakých všude nalezneš tisíce. Svorně jsme ho litovali, protože skála ho vezme s sebou a nikdy z něj nebude velikán. Tu někdo prohodil: "Ale i když brzo umře, má tu krásnej výhled."

Stromy mají velkou moc... Každý z nich má svou neopakovatelnou auru. Stromy jsou prastarým symbolem, který nás nutí k přemýšlení. O kolik by na světě bylo méně strastí, kdyby se lidé chtěli opřít o strom a zaposlouchat se do šumění jeho větví! Přístup ke stromu a opřít se, obejmí jej, a ucítíš jeho sílu, kterou ti může předat. Mám stromy moc rád.

A co víc: málokdo z nás si uvědomuje, že strom je bezesporu nejučinější "strojem" na vyvazování sluneční energie s minimálními pořizovacími náklady, nároky na údržbu, palivo, skladování hotového produktu, ukládání odpadu a likvidaci. Ve srovnání s našimi elektrárnami je to zázrak. Stačí mu pár metrů půdy a déšť. Vyroste zcela sám z jediného semínka. Co víc – dokáže do svého dřeva vyvázat spoustu našich chemikálií, kterými tak marnotratně hýříme, a z nich část dokonce tak, že je trvale zneškodní. Stromy "vyrábějí" kyslík. Regulují také teplotu a klima. Pohlcují prach a mikroorganismy. Snižují hluk. Zpevňují půdu. Působí pozitivním a uklidňujícím dojmem. Vyvolávají v lidech krásné pocity – úctu, lásku, krásu...

Do kanceláře LLM chodí kromě stohů ekonomické pošty i zásilky, které člověka opravdu zaujmou. Nadace Partnerství pořádá sbírku pro lidi, kteří chtějí pomoci stromům a sami se nemohou aktivně podílet na ochraně přírody a jejich výsadbě. Člověk přispěje 200 Kč (měsíčně, ročně, jak chce) a jeho peníze pokryjí náklady na vypěstování sazenice a následnou péči o strom do věku, kdy již bude soběstačný. Každý podporovatel obdrží certifikát o adopci stromu. Fantastický nápad! Nedávno vznikla dokonce i oficiální výzva – tuším, že z vládních kruhů – podle níž by každý člověk měl alespoň jednou za rok zasadit strom.

Mnoho woodcrafterských kmenů anebo i stráží však může a má ve své činnosti možnost stromy nejen

adoptovat, ale i je vysazovat. A řada z nich to také dělá. (Vzpomeňme třeba jen na naše bratry a sestry z Velešína.) Mnoho kmenů a jednotlivců se o to ale ještě nepokusilo. Co tedy zkusit adoptovat nebo vysadit svůj strom! Může ho vysadit rodina, dva lidi, kteří se mají rádi, klan, rod či kmen. Může to být strom, ke kterému máte zvláštní vztah, kmenový strom, erbový, klanový. Tak E. T. Seton, pocházející ze starobylého skotského klanu Cameron of Lochiel, měl jako klanové rostliny dub a šichu.

Před vysazením. Aby vaše dílo mělo šanci na dlouhý život, musíte předem vybrat vhodné místo. To není jen tak, pokud zrovna nebudete sázet na vlastní zahradě. Doporučuje se oznámit záměr majiteli pozemku, kam chceme strom vysadit, a zjistit záměr dané lokality. Často se stane, že někdo strom poškodí nebo ho úplně zničí. Druhou možností je požádat úřad nebo zastupitele o vybrání takového místa. Navštivte proto i odbory životního prostředí, výstavby a dopravy. Anebo to zkuste jen tak... venku v přírodě.

Jaké stromy vysazovat? Pro výsadbu je vždy důležité vybrat vhodnou dřevinu, která by nebyla v dané lokalitě cizorodým (nevhodným) prvkem. Vysazená dřevina by měla zapadnout do skladby dřevin vyskytujících se v okolní krajině. Vždy by mělo platit: do volné krajiny vysazujeme dřeviny naší provenience. V intravilánu města a jeho sídlišť se vychází z odolnosti dřeviny, vzrůstu a dalších potřeb (prašnost, přehřátí, snížení vzdušné i zemní vlhkosti, emise atd.).

Sázet lze přímo semena nebo můžeme vysazovat již mladé strom-

ky. Pokud jde o semena, jsou jejich kvalita i původ velmi vlivnými faktory při klíčení malých rostlinek. Při výběru z přírody dáváme přednost nezkríženým druhům, dále druhům sice cizím, ale adaptovaným na naše podmínky tak, že poskytují i velmi kvalitní osivo a jsou odolné. Křídlaté nažky javorů nebo žaludy k zasazení přímo vybízejí. Semena musejí být čerstvá.

Doba, za kterou semena vyklíčí, se různí. U dubu je to za optimálních podmínek zhruba dva měsíce. Některá semena, například z jehličnanů, potřebují rok.

Vzrostlé jedince lze nalézt v parcích i podél cest v alejích, při plotech zahrad, sadů, obor. Jsou-li dobře adaptováni, jistě naleznete v blízkosti semeno, malinkou rostlinku. Na krajích lesních cest jsou tisíce jehličnatých semenáčků, stačí se ohnout. A nakonec - šanci máte i v zahradnictvích. Malý habr jsem pořídil za 31 Kč i s květníkem. Počátkem léta za domem uschl keř zlatice a habr jej nahradil. Stačí jen k patě malého stromku přihnout posekanou trávu, seno nebo mulčovací směs a občas nezapomenout zalít.

Kmen Otyókwá z dřevin upřednostňuje především jilm, dub a lípu, problémy nemají ani s jírovci.

(Tagajutah:) "Při přesazování se nejlépe ujímají javory. Několik jsme jich vyzvedli i v zimě z příkopu u silnice a téměř všechny se ujaly. Přesazovali jsme i třímetrové (bez předchozího vhodného kontejnerování, které zajistí hustý kořenový bal) a všechny se ujaly. Bylo potřeba zkrátit poškozené kořeny a vhodně zmenšit u stromu korunu, aby zkrácené kořeny stačily uživit strom. S přesazováním nejsou problémy ani u jilmů. Zato z mnoha jilmových semen vyrostlo málo jilmových semenáčků. Já mám vytipovány statné plodící jilmy, které přežily grafiózu, nebo je nějakým způsobem obešla, ze kterých беру semena.

Obtížné se přijímají při výsadbě duby. Průběžně si značkují doušky, které vyrostly bez přispění člověka a ne v souladu s jeho zájmy, červenou stužkou, abych je na jaře snáze našel, až je budu chtít přesadit. Duby mají křovitý kořen, který se málokdy podaří vyzvednout ze země ne-

poškozený (když se prolétá mezi kameny a jiným kořáním). Se sázením žaludů přímo na místo určení nemám zkušenosti. Zatím jsem je dal do květináčů s půdou - písek, rašelina, zem a nechávám je přes zimu stratifikovat venku."

(Dáša:) "Klíčivost žaludů je vynikající. Hrst žaludů založená na podzim 1 - 2 cm pod zem na místě, které je chráněné před vysycháním (třeba pod malou kupku listů nebo sena, co do jara zetli), bude mít za následek vyklíčení aspoň jednoho z nich, ale spíš několika až všech (jde-li o zdravé plody)."

(Tagajutah:) "Topoly, které rychle rostou a mají jak keřovou, tak stromovou funkci a jsou vhodné k vytvoření stěny, pěstujeme z řízků (větviček). Jde o kultivary, které mají do věku asi deseti let větve těsně nad zem a později zasychají a odlamují se."

Topoly jsou výplňové dřeviny, což znamená, že mají krátkou životnost. Vysazujte je raději na vlhčích místech, neboť mohou často prosychat. Pro městské prostředí je prý absolutně nejodolnější a nejrychleji rostoucí strom pajasan žláznatý (*Ailanthus altissima*).

(Tagajutah:) "V našich malých školkách (máme tři, z toho je jedna na naší zahrádce k velké "radosti" paní náčelníkové) pěstujeme následující sortiment: topol sp. – kultivar s kopinatou korunou vznikající těsně nad zemí, jírovec maďal a červený – pleťový (má menší vzrůst), jilm drsný, břízu, lípu, dub, javor mléč i klen - horský, tuje a počítáme i s pěstováním ovocných odrůd jablek a hrušek. Když na jaře mezi jehličnany ve stráni rozkvetě třešeň ptáčnice, je to krásný pohled a právě zde se naskytá další pěstitelská činnost. Plody z takové ptáčnice jsou pokrmem pro ptáky a zvířata."

O vhodnosti či důležitosti zachování správné vlhkosti semen či plodů a o nezaschnutí kořenů během transportu nebudu psát. To vše je určitá věda a já jsem jen na začátku, než abych mohl zasvěceně radit. Staří zahradníci, jó, to byli mistři. Zkušenosti se dědily. Dnes existuje celá řada knih, kde jsou přehledně vypsány dřeviny vhodné pro výsadbu, je proto těžké nějak rozhodnout."

Kde vysazovat. Svůj strom pak můžete vysadit na kmenovém tábořišti, na místě nějak významném pro kmen nebo jen na místě, které má (nebo i nemá) neopakovatelnou

atmosféru, a přispět tak k pestrosti přírody i kouskem svého snažení. Svůj pěstitelský talent můžete uskutečnit i někde za kůlnou, na dvorku, ale i na balkoně ve vyřazeném kýblu nebo hrnci s prasklým dnem naplněným zeminou.

(Tagajutah:) "Musíme počítat s tím, že strom jednou vyroste, musíme brát v úvahu vhodné stanoviště (půdní vlastnosti) a odolnost druhu proti zastínění. Je otázkou, zda vysadit stromy do míst, kde nebudou moci zůstat po celou dobu své životnosti a kde nastanou okolnosti, že se budou muset z různých důvodů zanedlouho odstranit. Domnívám se, že i v tomto případě splní dřevina své poslání, byť krátkodobě. Můžeme to pojímat zároveň jako výzvu k zajištění náhradní výsadby."

Jak zasadit semena. Žaludy nebo jiné tvrdé oříšky namočte přes noc do teplé vody. Na dno květináče (nejlépe hliněného) dejte hrst kamínků, pod květináč misku. Naplňte jej do tří čtvrtin zeminou; zemina musí být vlhká. Vložte žalud. Navlečte na květináč umělohmotný sáček a zavažte ho gumou. Bude zajišťovat potřebnou vlhkost i bez zalévání. Postavte květináč na slunné místo. Jakmile se semenáček objeví, sundejte sáček. Zalévejte jednou nebo dvakrát týdně. Zemina by měla být

vlhká, ne mokrá. Mějte na paměti, že v květináči vzrostlejší semenáček trpí, proto jej na jaře přesadte ven.

Péče o strom výsadbou nekončí. Tak jako děti vyžadují péči, tak musíme dohlížet, minimálně po tři léta, na zdárný růst stromu. V terénu vždy strom ochráníme vhodnou zábranou před okusem zvěři či vytloukáním srnci. Ke stromku je vhodné dát pro jeho fixaci kůl. Provádí se též bandážování – obalování kořenů a silných větví jutou, které zabraňuje nadměrnému odpařování vody, aby strom neuschl.

(Tagajutah:) "Snaha pěstovat, přesazovat a starat se o stromy je krásnou prací, ale ani zde nejsme ušetřeni zklamání z neúspěchů a lidské bezohlednosti. Je třeba ozbrojit se trpělivostí a nenechat se odradit ani žalostnými výsledky..."

Radost z vysazeného stromu, který se ujme, vám bude odměnou za vaše snažení. A možná taky to, že nebudete sami. Pokud jste se do toho pustili, nezapomeňte nám napsat!

Kresby Jana Haasová a Jan Křístek

Případný kontakt na nadaci
Partnerství:
Panská 7,
602 00 Brno,
e-mail:
pship@ecn.cz
<http://nadacepartnerstvi.cz>
anebo
<http://www.stromzivota.cz/cz/pribeh.html>.
Odkazy: Na internetové stránce
<http://www.stromzivota.cz/cz/zasad.html> naleznete další informace, jak, kdy a kam stromy sázet.
A ještě jedna vyvedená stránka o stromech: www.stromy.cz.
Pokud byste si chtěli půjčit kreslený film Muž, který sázel stromy, obraťte se na knihovnu Ministerstva životního prostředí v Praze.

Když člověk cestuje, pozná spoustu krásných míst. Někdy se dokonce stane, že si oblíbí určitý kraj více než ostatní, přiroste mu k srdci. Je jako jeho domov, necítí se v něm cizí. Takovým krajem je pro paní Janu Haasovou České středohoří. Z jejích veršů je cítit všechna ta láska, obdiv i strach o osud této pozoruhodné krajiny.

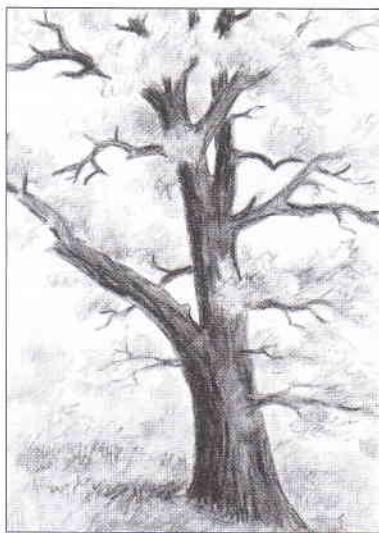
Boreč

Vyhнала Tě Holena
v zimě pro fialky,
co si ubohá Maruško
počneš?
Neplač a jdi
do Středohoří,
kde nevysoký, oblý
je kopec,
na jehož vrcholu
i za mrazu
fialky najdeš.

To není jen pohádka,
ten středohorský kopec,
tajemný Boreč
v zimě teple vydechuje
a nechá fialky kvést,
poutník okouzlen zázrakem
se zastavuje.

Na jaře Boreč
v záplavě tisíce květů
se raduje.
Vrací se poutník
a hladí pohledem
tu barevnou, křehkou krásu
a je mu do zpěvu.
A pod jeho nohama
zní hudba zvonů
znělcových,
kdysi dávno
Hefaistem odlitých.

6. 5. 2000

Cestou do Malých Žernosek

U kamenné zdi
v kameni Českého středohoří
vyrostla vysoká
divizna velká velkokvětá.

Svým zářivě žlutým květem
chtěla potěšit
smutnou zeď,
pamatující slávu
kraje vyhaslých vulkánů,
a pozdravit poutníky,
co zahořeli láskou
ke středohoří.

24. 6. 2000

Prosba za Středohoří

Louka a motýli,
ptáci, kopec, les,
kámen a květ
rozprostírá se před Tebou
nádherný svět
Českého středohoří.

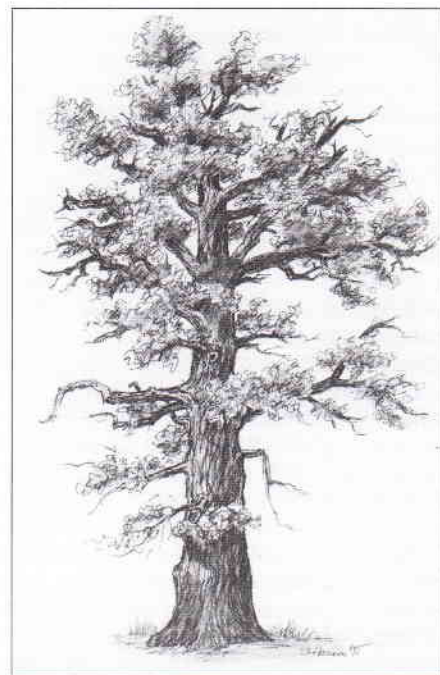
Kráčíš po cestě
lemované květy léta,
po cestě hlinité i kamenité.
Klid panenské krajiny
hladí Tě po duši
a do očí vhání slzy,
o jejím osudu
už rozhodnou brzy.

Bezcitní bojují
za zničení krajiny,
paragraf zákona, který ji brání,
do betonu zazdí
a s ním i louku, vykácí les
a rozbijí skálu.

Krajinu sopečnou
rozetnou
asfaltem zadusí
zemi úrodnou.

Bože, prosím Tě znovu,
nedopusť tu zkázu.

26. 4. 2000

Lovoš

Jako Vesuv nad Neapolí
majestátně se tyčíš nad Lovosicemi.
I ve Tvém nitru
hořel kdysi oheň,
z jehož žáru
se zrodil život.

Pestrá paleta
barev života
na kamenech Tvých svahů
a ptačí symfonie
zazářily v mém srdci
jako slunce
a rozjasnily chmurný deštivý den.

Jak Ti poděkovat
za den plný radosti
a hlubokých dojmů?
Jak poděkovat Bohu
za celé České středohoří?

Okouzlena tvou krásou
sedím teď ve vlaku
už jen se svými vzpomínkami
a vím jen to,
že se k Tobě vrátím.

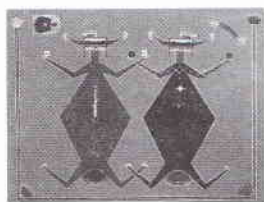
8. 5. 1999

Gábina Vrbenská

Hlasy větrů

MÝTY
SEVEROAMERICKÝCH
INDIÁNŮ

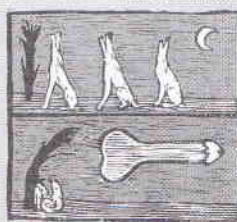
NAKLADATELSTVÍ LIDOVÉ NOVINY

MÝTOLOGIE

Hlasy větrů

Na knižním trhu se poslední dobou objevuje spousta knížek, jejichž tématem je lidová slovesnost, mýty a legendy národů. Hlasy větrů k této kategorii jisto jistě patří. Jsou však i něčím výjimečné. Předně se nejedná o soubor pohádek, které je většinou nutné číst předem, než se rozhodneme je interpretovat v jakékoli formě dětem. A též je většina těch pohádek naprosto neznámá. Osobně jsem znal asi tak dvě až tři, několik „pohádek“ bylo pozměněných. Kniha jako taková je rozdělena do pěti částí, a to podle geografického rozložení severní Ameriky (tedy USA a Kanady). Každá část začíná legendami o stvoření světa, takže můžete porovnat, jak který národ viděl svou vlastní genezi. Hlasy Větrů vydalo nakladatelství Lidové noviny a jejich doporučená cena je 285 Kč.

PŘÍBĚHY HERBERT T. SCHWARZ

Z PARNÍ LÁZNE

Příběhy z parní lázně

I tato knížka patří do výše zmiňované kategorie. Bohužel (nebo bohudík?) bych je však nedoporučoval číst malým dětem před spaním. Ne tak pro jejich brutálnost, jako spíše pro jejich „lechtivost“.

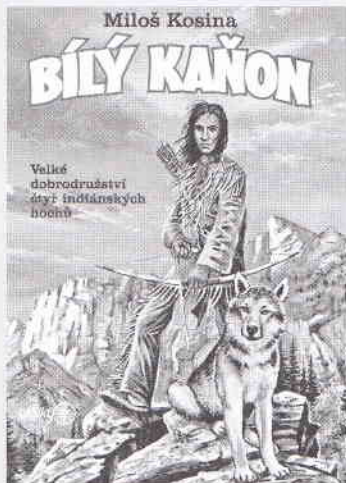
Jak sám autor říká v úvodu této knihy, příběhy v knize napsané byly opravdu vyprávěny v parní lázni. Autor sám si svým dílem nedělá nárok na odbornost knihy, chce jen poukázat na příběhy sic poučné, nicméně ...

Knížka se stále, i když s obtížemi, dá sehnat. Vydalo ji nakladatelství Argo a napsal ji Herbert T. Schwarz. Stojí 198 Kč.

Miloš Kosina

BÍLÝ KAŇON

Velké dobrodružství
čtyř indiánských
hošťů

Bílý Kaňon

Spisovatel Miloš Kosina napsal příběh, který, jak nám přední stránka knížky napovídá, je o velkém dobrodružství čtyř indiánských hochů. Děj lze shrnout asi takto: Shodou náhod se čtyři indiánští hoši dostanou do dramatické situace, kdy jim jde doslova o život. V těch osudných chvílích se musejí postarat sami o sebe a v nejdrsnějších podmínkách prokázat, že obstojí. V obtížné zkoušce života se mění v opravdové statečné muže a hrdiny svého kmene. Jedná se o odpočinkovou literaturu pro menší děti s velmi pěknými ilustracemi.

Knihu vydalo nakladatelství Ostrov ve své edici Dálky. Doporučená cena je 149 Kč.

Michal Prouza, Jiří Červinka

Velká pravěká past

s návody na jednoduché výrobky a experimenty

Česka tábornická unie 1999

Velká pravěká past

Abych řekl pravdu, nenapadá mne moc myšlenek, jak představit tuto knihu jinak než sdělením, že se jedná o sešitek, v němž je protkán příběh několika přátel s „pravěkými“ návody na jednoduché výrobky a experimenty.

Knihu vydala Česká tábornická unie a stojí - světe, zbož se - 12 Kč. Toto dílko Michala Prouzy a Jiřího Červinky je k sehnání i v kanceláři LLM.

Pavel Spálený – Yučikala Wičaša

PRO CHYTŘÉ hlavičky

Zábavné luštění, radostný den, veselé Velikonoce, usměvavé jaro a šťastný celý život vám všem přeje Wičanĥpi a Štřta.

1. Osmisměrka

Milé chytré hlavičky, máme pro vás úplně originální libovou ligovou osmisměrku. Když vyškrtnáte v osmi směrech následující jména náčelníků a jiných významných osobností naší Ligy, zbyde vám 20 písmen nepřeškrtnutých, která čtená po řádcích odhalí před vámi jména dalších tří náčelníků.

R	A	K	S	H	A	N	O	M	U	A	D	I	J	D	A	
P	K	K	A	T	A	G	A	J	U	T	A	H	D	R	K	
A	O	E	R	T	O	M	P	P	E	Č	F	A	I	Ž	N	
J	M	L	Ž	O	I	K	N	C	H	E	U	L	K	K	A	U
D	A	I	Y	E	T	W	A	T	M	H	U	B	L	N	H	
A	H	B	K	A	J	K	A	H	Y	V	Á	D	R	V	A	
N	Y	A	O	Í	A	N	I	Š	E	Ř	A	T	S	K	T	
I	K	L	T	B	N	A	E	V	T	Y	P	A	O	H	O	
W	A	I	L	A	R	R	Č	S	Á	E	A	K	K	H	L	
E	N	M	Í	I	B	O	E	E	N	Ň	Č	R	O	L	B	
T	H	A	K	M	W	J	B	P	Y	I	A	A	L	O	R	
Š	E	K	O	S	Ý	C	Z	É	K	A	I	M	K	G	Č	
A	I	H	I	L	T	O	P	S	D	O	N	Č	N	A	O	
W	I	Č	A	N	H	P	I	P	E	A	M	A	U	N	M	
U	R	M	A	L	E	K	Á	L	B	A	M	Á	L	Y	I	
R	G	Y	A	K	A	T	E	W	I	T	A	+	R	A	L	

Tokaheya, Mahykan, Marka, Anpao, Hotá Hegan, Čapa, Bobr, Čiksika, Willy, Brko, Sýc, Perník, Wikki, Oran, Tagajutah, Držan, Gu, Ablákela, Wičanĥpi, Akatewita, Kotlík, Logan, Viktorka, Mang, Hombre, Waštečaka, Stařešina, Chet, Muf, Čeyanala, Hlad, Malý Jestřáb, Sokol, Brčomil, Ježek, Raksha, Pajda, Adjidaumo, Blotahunka, Komár, Vuki, Dávy, Spot, Waštewin, Vlk, Béda, Yuči, Poly, Tom, Kamila, Váňa

2. Prosím, najdi mi můj domeček

V různých dobách měnila lidská obydlí svou podobu. Říká se, že se měnil stavební sloh, také móda byla v každé době jiná. Dokážete pomoci slečnám z různých dob najít domečky, ve kterých by se cítily opravdu jako doma? A poznáte, ve které z těchto dob žily?

Radostík

Myšutka

3. Skřítkové

Milé chytré hlavičky, najdete deset rozdílů, kterými se od sebe liší následující obrázky? Také rádi tancujete v dešti jako naši dva skřítkové Radostík a Myšutka?

S použitím časopisu Klokánek

řasy Myšutkova mráčku.
úsměv Radostík nemá nos,
korálky, vločka, Myšutkův
kalfiočkův, puntíky na čepici,
zvoneček, puntíky na
- 19 a 18. 3. Míč, pavouček,
Baroko - 16 a 16; Současnost
10; Renaissance - 15 a 12;
7; Antika - 8 a 5; Gotika - 7 a
Hanhezi, Perry, 2. Pravěk - 2 a
Správné odpovědi: 1. Ačikta,

DRUŽINA LENOCHODŮ

podle
starých
kronik

5. NA JARĚ

píše a
kreslí
Pajda

